

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1907.   Andra Kammaren.   N:o 26.

Onsdagen den 20 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 13 innevarande mars förda protokollen.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *C. F. W. Hederstierna* aflämnade Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående öfverlåtande åt en kaserubyggnadskommission att handhafva uppförandet af åtskilliga nya byggnader för armén.

Denna proposition bordlades på begäran.

§ 3.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 33, till Konungen, med begäran om framläggande af förslag till en invandringslag.

§ 4.

Efter föredragning af de på kammarens bord hvilande motionerna hänvisades herr *D. Perssons* i Tällberg motion, n:o 213, till lagutskottet och friherre *A. T. Adelswärds* motion, n:o 214, till Riksdagens särskilda utskott n:o 2.

§ 5.

Vidare föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 2, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57 och 58,

lagutskottets utlåtanden n:is 28 och 29 samt Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 13.

§ 6.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr vice talmannen, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta, att statsutskottets utlåtande n:o 51, med förslag till lag angående civila tjänsteinnehafvares rätt till pension m. m., samt likaledes statsutskottets utlåtande n:o 52, angående omföring till en pensionsfond för civila tjänsteinnehafvare af vissa löneinnehållningar, måtte uppföras på föredragningslistan för kammarens plenum lördagen den 6 nästkommande april.

Denna hemställan bifölls af kammaren.

§ 7.

Föredrogos hvar för sig:

bankoutskottets memorial, n:o 8, angående tilläggs pension åt skolläraren vid Tumba bruk P. Lagerblad; samt

lagutskottets utlåtanden:

n:o 26, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om handräkning för fordrans utfående; och

n:o 27, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till erforderliga ändringar i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd m. m.

Hvad i nämnda memorial och utlåtanden hemställts bifölls af kammaren.

§ 8.

Vidare föredrog och godkändes Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 8, angående utredning rörande möjligheten att fullständigt frigöra staten, kommunerna, landstingen och hushållningssällskapen från deras ekonomiska beroende af från rusdryckshandteringen härflytande medel;

och skulle jämlikt 63 § riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 9.

Till afgörande förelåg härefter Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående föreskrift därom, att å hvarje lokomotiv skall, då det framföres å järnvägslinje, finnas själfregistrerande hastighetsmätare.

Om anbringande å lokomotiv af själfregistrerande hastighetsmätare.

Utskottet hade till behandling mottagit en inom Andra Kam-maren af herr *F. W. Thorsson* väckt motion, n:o 32, hvori hemställdts, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta, att i de för järnvägstrafiken i landet gällande föreskrifter intoges bestämmelse därom, att å hvarje lokomotiv skulle, då det framfördes å järnvägslinje, anbringas själfregistrerande hastighetsmätare.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen för närvarande icke måtte af Andra Kam-maren bifallas.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, lämnades på begäran ordet till

Herr *Thorsson*, som yttrade: Herr talman! Jag känner mig föranlåten att till utskottet uttala min tacksamhet för den välvilliga motivering, med hvilken utskottet har beledsagat min motion; men jag är naturligtvis icke lika tacksam för det slut, hvartill utskottet har kommit. Det synes mig, som om utskottet hade byggt hela sin motivering för afslag å det af mig framställda skrifvelseförslaget på en från kungl. järnvägsstyrelsen inkommen skrifvelse.

Jag skall villigt erkänna och ännu en gång betyga min tack-samhet för den grundlighet, hvarmed utskottet utredt denna fråga; ty det förefaller mig af hela motiveringen, som om utskottet varit synnerligen enigt med mig om frågans stora betydelse för den allmänna trafiksäkerheten. Men jag kan icke neka, att jag finner det litet besynnerligt, att man för utrednings vinnande går till en institution, som delvis kan anses vara part i saken, och sedan helt och hållet bygger sitt afslagsyrkande på det från denna institution inkomna yttrandet. I det sammanhang, hvori min motion kommit fram, är det klart, att för tillfället kungl. järnvägsstyrelsen skulle försöka göra hvad på den ankommer, för att frågan icke skulle till-mätas den betydelse, den egentligen har.

I alla fall har ändå kungl. järnvägsstyrelsen medgifvit, såsom utskottet också citerat, att hastighetsmätare å lokomotiv för hastigt gående tåg numera finnas å de flesta större järnvägar å kontinenten, samt att i några länder, exempelvis Schweiz, som hafva alpanor med mycket branta lutningar, hastighetsmätare äro föreskriifna för alla lokomotiv; och det framhålles längre ner i järnvägsstyrelsens skrifvelse, att det icke allenast är hastighetsmätare, utan ett betygd-

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

ligt stort antal *själfregistrerande* hastighetsmätare, som användas på dessa järnvägar.

Utskottet utgår från den förutsättningen, att kungl. järnvägsstyrelsen skall med synnerlig omsorg och intresse pröfva de nya metoder i fråga om hastighetsmätare, som kunna finnas; men jag tillåter mig verkligen något tvifla på denna omsorg. Ty, såvidt jag har mig bekant, finnes det summa summarum 7 själfregistrerande hastighetsmätare i bruk vid statens järnvägar och detta vittnar sannernligen icke om något synnerligt intresse för att utröna de nya hastighetsmätarnas värde.

Genom detta lilla antal af 7 hastighetsmätare har kungl. järnvägsstyrelsen kommit till det resultat, att dessa själfregistrerande hastighetsmätare egentligen icke ha någon betydelse för kontrollen af tågets hastighet under dess färd framåt på linjen. Emellertid synes det af den utredning, som föreligger, att man, uti de länder, där dessa hastighetsmätare äro i bruk, är ganska tillfredsställd med dem. Det finnes icke något land, där själfregistrerande hastighetsmätare äro i bruk, i hvilket man har utdömt dem, utan man tillskrifver dem en afsevärd förtjänst i fråga om bedömandet af hastigheten.

En, såsom af betänkandet synes, af kungl. järnvägsstyrelsen framhållen olägenhet med dessa själfregistrerande hastighetsmätare skulle vara kostnadsfrågan. Kungl. järnvägsstyrelsen säger, att de kosta i inköp 365 kronor och betinga ungefär lika mycket i uppsättning. Ja, äfven om kungl. järnvägsstyrelsen skulle ha räknat rätt häri — jag har dock hört af fackmän uppgifvas, att kostnaden, uppsättningen inberäknad, skulle gå till högst 500 kronor för hvarje själfregistrerande hastighetsmätare — äfven om, säger jag, kungl. järnvägsstyrelsens kostnadsberäkning vore riktig, så förefaller detta mig vara en underordnad fråga, när man jämför den med den af järnvägsstyrelsen själf uti dess berättelse öfver järnvägsverksamheten här i landet lämnade uppgiften, att under år 1902 befordrats 33,151,000 passagerare på de svenska järnvägarna. Under sådana omständigheter får man naturligtvis ej tillmäta kostnadsfrågan någon betydelse, äfven om kostnaden skulle gå upp till en 700 kronor för anskaffande af hastighetsmätare till ett lokomotiv, som betingar en 70- å 80,000 kronor i anskaffningskostnad.

Att meningarna äro delade i fråga om de själfregistrerande hastighetsmätarnes betydelse, det är ju en naturlig sak, då denna anordning ännu håller på att arbeta sig fram. Emellertid har en på detta område, som jag tror, ganska förfaren fackman under debatten om den s. k. Nyåkers-olyckan bland annat anfört en synpunkt, som jag här skall be att få meddela. Det gäller nämligen uppfattningen af en lokomotivförarens förmåga att, som man säger, på känn veta den hastighet, han har på lokomotivet under den tid, han framför tåget. Och han säger så här: »Så många omständigheter kunna inverka på detta deras subjektiva omdöme för ögonblicket, att ingen

människa med eftertanke och samvete torde vilja gå ed på att den eller den hastigheten hållits eller överskridits, åtminstone borde ingen få inledas i frestelse härtill». Det är i fråga om den rättegång, som följde, som han anför detta. Vidare säger han: »Därutinnan bör man åtminstone kunna hoppas, att detta fall för framtiden kan medföra någon nytta, att vitsord inför rätta angående tåghastighet hädanefter endast tillmätas hastighetsmätarens utslag, hvarigenom en förare, om han är oskyldig, blir satt i tillfälle att bevisa detta», d. v. s. han menar, att den själfregistrerande mätaren skall gifva utslaget. Det är en fackman, som säger detta. Efter en försökt motbevisning af detta yttrande säger nu likväl bandirektören för det distrikt, där denna olycka har skett: »Önskligt vore ju visserligen, att å alla lokomotiv för kontrollens skull funnes anbragta själfregistrerande hastighetsmätare af fullt tillfredsställande beskaffenhet.»

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

Vi se sålunda, att man bland fackmännen af alla grader är intresserad af att få dessa apparater uppsatta på lokomotiven. Nu har det från flere håll till mig anförts, att själfva tågpersonalen icke skulle vara intresserad af att få dessa själfregisterande hastighetsmätare. Men jag har fått bekräftelse på en helt annan uppfattning. Från svenska lokomotivförare- och eldareförbundet har jag mottagit en skrivelse, enligt hvilken man på ett sammanträde uttalat sin synnerliga belåtenhet med en lösning af frågan i sådan riktning, att lokomotivförarne få något, som de kunna hålla sig till, när de framföra tågen. Det lär nämligen vara på det sätt, att man i förordningen har fastställt, att en lokomotivförare vid tågets framförande icke får överskrida en viss hastighet. Men på samma gång fordrar man, att han skall inköra den tid, tåget har försummat genom uppehåll vid stationerna. Om således ett tåg blir försenadt vid en eller flera stationer, och lokomotivföraren framför detta tåg med sådan hastighet, att han är framme i rätt tid vid slutpunkten, så undviker han anmärkning för dålig skötsel af sitt tåg. Kommer han så mycket för sent, som han blifvit hindrad vid stationen, blir han ålagd att till järnvägsmyndigheterna inlämna rapport rörande anledningen till tågets försenande. Dessa rapporter äro icke alltid lika välkomna som de kunna vara sanningsenliga. Det är icke för mig obekant, att man genom kolbesparingar och dylikt söker upmuntra lokomotivföraren till att köra olika på olika sträckor af linjen. Genom dessa kolbesparingar förledas förarne och eldarne att lägga in så litet kol som möjligt och köra litet saktare uppför stigningarne för att i stället släppa »Barrabam lös», då det bär utför. Det är enligt mitt förmenande icke det rätta sättet att tillgodose trafiksäkerheten, och under sådana omständigheter finner jag det ur många synpunkter vara nödigt och nyttigt att lokomotiven förses med själfregistrerande mätare.

Nu är det visserligen sant, att utskottet, på samma gång det är enigt med mig i sak, satt sin tillit till trafiksäkerhetskommittén, som skall

Om anbrin-
gande å loko-
motiv af »julf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)

uppgöra och framlägga förslag till sådana åtgärder, som äro afsedda att för framtiden trygga den allmänna trafiksäkerheten. Med den hastighet, hvarmed våra kommittéer arbeta, föreställer jag mig dock, att det icke i någon mån skulle skada, om denna kommitté genom en skrifvelse från Kungl. Maj:t erinrades om, att den så grundligt som möjligt borde undersöka äfven på detta område; och kunde man på samma gång genom den lilla debatt, som här förts, anförtro ett litet uppdrag åt denna kontrollkommitté, nämligen att se till att för framtiden icke samma personer få vara kontrollanter och leverantörer af material till enskilda järnvägar, hade man slagit två flugor i en smäll!

Af hela sakens gång förefaller det mig, som om utskottet i stället för att afstyrka min motion bort tillstyrka densamma. Då detta emellertid icke blifvit fallet, tillåter jag mig att, äfven med mycket ringa utsikt till framgång, yrka bifall till min motion.

Häruti instämde herr *Persson* i Tällberg och *Berg* i Göteborg.

Herr *Berglund*: Af en till utskottet inkommen skrifvelse framgår, att kungl. järnvägsstyrelsens åsikt är den, »att hastighetsmätarnes betydelse vid nu förefintliga konstruktioner mera ligger i möjligheten för föraren att säkrare kunna bedöma den hastighet, med hvilken lokomotivet framföres, än i kontroll öfver föraren», och anser kungl. järnvägsstyrelsen därför, »att hastighetsmätare icke äro behöfliga förrän vid hastigheter, som gå utöfver 60 km. i timmen, emedan en lokomotivförare väl kan lära sig bedöma hastigheter, som ligga under ofvannämnda tal.» Det är ju tydligt, att större svårigheter uppstå vid bedömandet af farten vid större hastighet än vid mindre, men att 60 km. skulle vara den gräns, där egentliga svårigheter att bedöma farten skulle yppa sig, det vågar jag på goda grunder betvifva.

Det är nog så, att en lokomotivförare, hvars uppmärksamhet tages i anspråk för många uppgifter, förutom den att bedöma farten, skulle hafva en mycket stor hjälp af ett instrument, som vid hvarje tid och hvarje hastighet angaf den fart, med hvilken tåget framfördes. Ty det är ingen lätt sak att, så att säga, med en blick uppskatta farten, och äfven en van förare kan misstaga sig härutinnan, och detta till och med om hastigheten är betydligt under 60 km.

Det skulle gifvetvis underlätta hans arbete, om han, liksom han af manometern ser ångtrycket, äfven hade ett instrument, som angaf hastigheten. Jag vågar därför påstå, att hastighetsmätare äro behöfliga och nyttiga på alla lokomotiv, som föra tåg, och detta icke minst ur säkerhetssynpunkt. Däremot kan det ifrågasättas nödvändigheten af att dessa hastighetsmätare skola vara själfregistrerande, ty dels äro dessa apparater dyra, 375 kronor, och dubbelt med uppsättning, dels äro de ej absolut tillförlitliga samt i hvarje fall myc-

ket ömtåliga och känsliga instrument, som lätt komma i olag och tarfva noggrann skötsel och underhåll, och det kan lätt tänkas, att en sådan apparat förstöres vid en olycka och alltså ej lämnar det bevismaterial som afses. Kostnaden torde dock ej få spela någon afgörande roll, då det gäller en säkerhetsåtgärd, och 5- à 600 kronor spela ju ej så stor roll, då det gäller nyanskaffning af ett lokomotiv, som kostar 50- à 80,000 kronor. Hufvudsaken är, att instrumentet är tillförlitligt, och detta fordras i så mycket högre grad, om det skall tillerkännas beviskraft och utgöra en kontroll å tåg hastigheten.

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

De själfregistrerande hastighetsmätare, som här i landet använts, ha ej obetingadt fyllt dessa anspråk, och det vore under sådana förhållanden förhastadt att, i enlighet med motionärens förslag, dekretera införandet af själfregistrerande hastighetsmätare å alla lokomotiv, såväl statens som enskildas, hvilka framföras å järnvägslinje.

Då den af Kungl. Maj:t tillsatta trafiksäkerhetskommittén äfven har sin uppmärksamhet riktad på denna sak och inom kort väntas afge sitt betänkande, torde det vara lämpligast att afvakta dess förslag i ämnet. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Herr talman, mina herrar! Motionären antyde, att utskottet hade stödt sin motivering för afslag å det framställda skrifvelseförslaget hufvudsakligen på en från kungl. järnvägsstyrelsen inkommen skrifvelse och att utskottet utgått från den förutsättningen, att järnvägsstyrelsen skulle med omsorg och intresse pröfva frågan om hastighetsmätare. Jag ber att få nämna, att detta icke för utskottet varit hufvudmotivet. Jag tror, hvilket också framgår af betänkandet, att utskottet långt ifrån ansett, att järnvägsstyrelsen synes med tillräckligt allvar taga nu förevarande fråga under öfvervägande. Jag har också funnit, att det ser ut, som om järnvägsstyrelsen helst ville låta saken vara som den är. Emellertid har, såsom den föregående talaren nämnde, en kommitté tillsatts, som skall pröfva denna sak, och vid sådant förhållande har det synt mig olämpligt att just nu vidtaga åtgärder i saken.

Här har talats om kostnadsfrågan. Utskottet har, såvidt jag förstår, fullkomligt samma åsikt som motionären därom, att kostnadsfrågan från en synpunkt sedt, nämligen den, att kostnaden är jämförelsevis obetydlig i förhållande till kostnaden för lokomotiv, icke bör spela någon roll. Från en annan synpunkt åter spelar kostnadsfrågan enligt utskottets förmenande en ganska stor roll. Det är nämligen så, att, då kostnaden för alla dessa mätare skulle uppgå till många hundra tusen kronor, det torde vara lämpligt, att, innan man bestämmer sig för att införa sådana apparater, söka få konstateradt, hvilka som äro de bästa, och huruvida de i vårt land och under våra förhållanden kunna anses fungera tillfredsställande. Af uppgifter, som vi mottagit från främmande länder, synes framgå,

Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själv-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)

att uppmärksamheten i dessa länder blifvit väckt på saken. Man experimenterar och på vissa håll synes man kommit ganska långt. I Schweiz har man sålunda fått hastighetsmätare, som där anses tillförlitliga. Sedan utskottets betänkande afläts, har jag fått uppgifter från England, hvilka utvisa, att hastighetsmätare icke där användas. Frågan är emellertid under öfvervägande, och profningar försiggå på olika banor med tillfredsställande resultat. Från Frankrike har jag fått mottaga kompletterande upplysningar, hvilka gå i samma riktning. Det är endast i Schweiz, som man påstår sig hafva funnit apparater, som fungera bra. Äfven om andra länder skulle fått hastighetsmätare, som fungera bra, är det emellertid icke säkert, att de äfven skulle blifva fullt tillfredsställande under de klimatiska förhållanden, vi här hafva. Snö och starka temperaturväxlingar m. m. kunna lätt föranleda till att apparater, som i andra länder visat sig vara bra, icke komma att här fungera på ett tillfredsställande sätt. Huru skulle det då gå, om man inköpte en stor mängd af dessa hastighetsmätare? Det finnes icke något annat sätt än att afvakta tiden. Skulle det befinnas, att järnvägsstyrelsen icke tagit denna sak nog allvarligt och sökt att få den typ, som är lämplig för vårt land, står det motionären fritt att återkomma.

Motionären talade om att af den s. k. trafiksäkerhetskommittén icke vore mycket att vänta, enär svenska kommittéer i allmänhet bruka använda ganska lång tid på utredningar. Jag skall då be att få påpeka, att en af denna kommittés ledamöter omnämnt, att kommittén ämnar afgifva sitt utlåtande redan i år. Det finnes sålunda intet skäl, hvarför man icke skulle kunna vänta den tiden. Herr talman, då jag tror, att utskottets hemställan är väl grundad, och att man icke för närvarande bör vidtaga några åtgärder i det af motionären afsedda syftet, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Jesperon, Svallingson, Magnusson* i Tumbult, *Öberg* och *Camitz*.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid, utan vill blott svara herr Berglund på hans fråga, hvad gagn man har af en dylik apparat, om det inträffar en olycka och apparaten förstöres. Ja, hans anmärkning är alldeles riktig, men olyckan skall väl icke alltid vara sådan, att apparaten förstöres, och då apparaten icke skadas, visar den ju, huru med saken sammanhänger.

Vidare har anförts, gentemot min förmodan att trafiksäkerhetskommitténs betänkande kunde låta vänta på sig länge ännu, att detta betänkande skulle blifva färdigt redan i år. En medlem af kammaren har under hand välvilligt underrättat mig, att kommittén helt enkelt redan är färdig, så att dess utlåtande kunde under-tecknas i dessa dagar. Men då är det ju mycket svårt få veta, om

kommittén har ägnat denna fråga tillräcklig uppmärksamhet, och detta utgör för mig ett ytterligare skäl att yrka bifall till det af mig framställda skrifvelseförslaget.

Utskottets ledamöter ha under debatten såsom skäl för afslag anfördt, att det icke är lönt att begära en skrifvelse af så omfattande art, då man ännu befinner sig på experimentets stadium. Ja, jag skulle gifva dessa herrar rätt, om de i dag stode inför afgörandet att besluta anskaffandet af dessa hastighetsmätare, men skrifvelsen innebär endast en begäran om utredning, och jag förmodar, att, om Kungl. Maj:t icke anser sig kunna gå så långt, som jag i min motion begär, det icke är omöjligt för Kungl. Maj:t att begränsa saken till hvad Kungl. Maj:t anser nödigt att för Riksdagen framlägga. Detta är således icke något hållbart skäl för afslag på min motion. Jag skall icke längre upptaga tiden, utan öfverlämnar åt herrarne att själfva bedöma vikten af frågan. Jag vidhåller mitt yrkande.

Om anbringande å lokomotiv af själfregistrerande hastighetsmätare.
(Forts.)

Herr Nilson i Örebro: Utskottet och motionären äro ense om, att själfregistrerande hastighetsmätare under vissa förhållanden kunna vara önskvärda. Skillnaden mellan utskottets ställning och den, som den ärade motionären intar, är egentligen den, att utskottet anser, att vid det förhållande, att saken är föremål för pröfning såväl af kungl. järnvägsstyrelsen som ock af den af Kungl. Maj:t tillsatta trafiksäkerhetskommittén, hvilkens utlåtande är att införfänta inom detta års utgång, det icke är lämpligt, att Riksdagen skrifer till Kungl. Maj:t och begär en utredning, en utredning, som faktiskt för närvarande pågår. Är det så, att resultatet af utredningen, då det omsider föreligger, icke är af tillfredsställande natur för motionären eller någon annan, ja, då anser jag tidpunkten vara inne att upptaga denna fråga. Jag vill ock erinra därom, att såsom bevismaterial det väl icke finnes något sämre än en hastighetsmätare, som är otillförlitlig. Ty en otillförlitlig hastighetsmätare är, enligt min mening, sämre än ingen. På dessa grunder anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Rune: Såvidt jag uppfattade herr Thorssons sista yttrande rätt, hade han den föreställningen, att det icke vore någon risk, om Riksdagen beslöt en skrifvelse, då det icke vore meningen att definitivt bestämma sin ställning i dag. Klämman i hans motion antyder emellertid något annat. Motionären hemställer nämligen, »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t föranstalta, att i de för järnvägstrafiken i landet gällande föreskrifter intages bestämmelse därom, att å hvarje lokomotiv skall, då det framföres å järnvägslinje, anbringas själfregistrerande hastighetsmätare.»

Detta synes mig innebära, att Riksdagen nu skulle bestämdt begära, att hastighetsmätare skulle införas, och att Riksdagen sålunda

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af sjöf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

just i dag skulle intaga en bestämd position i frågan. Det är detta jag icke anser lämpligt i frågans nuvarande skick.

Herr Larsson i Göteborg: Då det sättes i fråga, om hastighetsmätare äro tillförlitliga, skall jag be att mot järnvägsstyrelsen få anföra, att år 1904 voro 10,000 dylika af en viss konstruktion i bruk på olika järnvägar i Tyskland, Österrike-Ungern, Ryssland, Schweiz, Frankrike, Italien, Turkiet, Bulgarien, Serbien, Sverige, Norge, Spanien och Portugal, samt att de då också vunnit inträde i Amerika. Vidare vill jag nämna, att redan år 1897 kungl. generaldirektionen för sachsiska statsbanorna gaf dessa hastighetsmätare det vitsordet, att de arbeta tillfredsställande. Kungl. järnvägsdirektionen i Elberfeld intygar, att de äro mycket tillförlitliga, kungl. järnvägsdirektionen i Köln, att dessa mätare visat sig ändamålsenliga, generaldirektionen för de württembergiska statsbanorna i Stuttgart, att de fungera tillfredsställande, storhertigligen järnvägsdirektionen i Oldenburg, att de arbeta oklanderligt. Kungl. och kejs. järnvägsministeriet i Wien intygar, att på de österrikiska statsbanorna 1006, lokomotiv äro försedda med dylika hastighetsmätare och att dessa arbeta väl. Liknande intyg finnas från Ryssland med flera länder. Chefen för Stockholm-Rimbo järnväg skrifver i ett bref, som jag skall be att få uppläsa, men hvori jag dock tillåter mig att göra några små ändringar för att icke göra reklam för någon viss firma: »År 1902 anskaffade vi från en agent härstädes en hastighetsmätare och uppsatte densamma på en liten BC-vagn, hvilken sedermera användes vid inspektionsresor samt vid de experiment med motorvagnar, som föregingo våra nybeställningar af rullande materiel för elektriska linjen.

Uppsättningen af mätaren gjordes till en början något provisoriskt, hvaraf följderna snart visade sig, i det att mätaren började kinka helt oberäkneligt. I juni 1904 uppsattes mätaren med större omsorg på samma vagn och har sedan dess aldrig klickat.

Vid nyanskaffning af våra tyngre maskiner för persontåg, loken n:is 7, 8 och 14, hafva vi beställt dessa, utrustade med hastighetsmätare af samma typ, och hafva de visat sig vara hållbara samt arbeta säkert och tillförlitligt. Å n:is 7 och 8 hafva endast gjorts utbyte af en liten fjäder, å nr 14 däremot erfordrades i början en del arbete, innan mätaren började fungera tillfyllest, men det visade sig därvid, att ej tillräcklig noggrannhet iakttagits vid apparatens uppsättande.

Vår erfarenhet af hastighetsmätaren är i korthet den, att, om den anbringas med noggrannhet, dess arbete är säkert och tillförlitligt.»

Jag har här vidare en skrifvelse från maskiningeniörsexpeditionen vid Hessleholms-Helsingborgs järnvägar, hvori säges, att de därstädes använda hastighetsmätarne alltid fungerat fullt tillfredsställande och anses värda all rekommendation.

Detta hvad beträffar tillförlitligheten hos hastighetsmätarne. Behovvet af dylika har utskottet erkänt, och om kostnadsfrågan skall jag be att få nämna ett par ord. Det uppgifves, att uppsättningskostnaden skulle gå till dubbla summan mot det pris, själfva apparaterna betinga. Jag besökte i går Stockholm—Rimbo järnvägs lokomotivstall och fick af vederbörande maskiningenör den upplysningen, att installationskostnaden för en dylik apparat går till ungefär 30 à 35 kronor. Det är sålunda icke alls samma belopp som apparaten kostar, eller 365 kronor.

Jag anser sålunda den på mera än tioårig erfarenhet förebragta utredningen tillräcklig, kostnadsfrågan reducerad och behovvet erkänt. Det gäller icke nu att bestämma, hvilket slag af apparater, som skall användas, utan endast att bestämma, att sådana skola användas. Det må sedan bli den schweiziska förbättrade konstruktionen af den tyska eller den tyska, det hör icke hit. Det tillkommer sedan vederbörande järnvägsmyndigheter att afgöra, hvilket slag som skall användas.

Det har vidare talats om, att man icke skall afgöra en fråga i Riksdagen, så länge en kunglig kommitté håller på med utredningen af densamma. Den principen är naturligtvis alldeles riktig, men, såsom jag anförde, gäller det icke att afgöra, hvilket slag af hastighetsmätare som skall införas, och då det nu gäller människolif, trafiksäkerhet och rättssäkerhet, få sådana formalistiska betänkligheter fara. Riksdagen bör sålunda tryggt kunna bestämma sig för att hastighetsmätare böra införas. Jag skall såsom stöd för detta uttalande be att få erinra om hvad som yttrades, då en annan fråga om trafiksäkerheten den 2 mars 1904 var före i kammaren. Då uttalade vice talmannen, hurusom dåvarande utskottet icke velat taga på sitt ansvar att tillstyrka afslag, för den händelse något skulle inträffa; och herr von Friesen framhöll, att då det vore fråga om säkerhet för gods och lif, det icke vore rätt af kammaren att under afvaktande på en lagstiftning låta det hela gå på en slör. Jag skall i detta fall be att få tillämpa dessa båda herrars yttranden. Jag yrkar bifall till motionen.

Herr Rune: Det förefaller egendomligt, att, då järnvägsstyrelsen genom utrikesdepartementet fått upplysningar från utlandet, den siste ärade talaren nu nämner, att han förskaffat sig upplysningar, som gå i delvis motsatt riktning. Det synes mig vara af intresse att veta, hvarifrån dessa upplysningar äro hämtade. Jag såg, att det var ur några broschyrer den siste ärade talaren tog sina uppgifter. Det är väl icke möjligt, att det var priskuranter eller något sådant, ty i så fall skulle jag icke anse dessa uppgifter fullt lika tillförlitliga som de utskottet har att stödja sig på. Jag vill alls icke förutsätta detta, men det skulle låta tänka sig. Då jag gärna vill veta, hvilken vikt man bör tillmäta den siste talarens uppgifter, vore det af intresse att få höra, hvarifrån de härstamma.

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

*Om anbrin-
gande å loko-
motiv af själf-
registrerande
hastighets-
mätare.
(Forts.)*

Den siste ärade talaren stödde sig på uttalanden från en eller två trafikchefer på svenska järnvägar, bland annat på Djursholmsbanan. Den banan är ju icke så lång, och jag tror därför icke, att man kan tillmäta samma betydelse åt ett uttalande af dess chef som åt kungl. järnvägsstyrelsen. Jag vill icke, det säger jag ännu en gång, ställa mig solidarisk med järnvägsstyrelsens uppgifter i skrifvelsen, men man får väl i alla fall tillmäta järnvägsstyrelsens yttrande något större vikt än yttranden af enskilda trafikchefer här i landet. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Därunder hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde proposition å dessa yrkanden, förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja godkänd; men som votering äskades, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 147 ja mot 41 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Därnäst i ordningen fanns å föredragningslistan uppfördt statsutskottets utlåtande, n:o 5, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjärde hufvudtitel, omfattande anslagen till landförsvarsdepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Lades till handlingarna.

Punkten 6, angående anslaget till aflöning och rekrytering m. m.

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.*

Kungl. Maj:t hade under fjärde hufvudtiteln i statsverksproposition föreslagit Riksdagen, att, med godkännande af de vid statsrådsprotokollet öfver landtförsvarsärenden den 12 januari 1907 fogade förslagen till stater för infanteriet, kavalleriet, artilleriet, artilleriets tygstater, fortifikationen och trängen, höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 16,077,387 kronor, med 1,219,655 kronor till 17,297,042 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehåft följande i Andra Kammaren väckta motioner, nämligen:

n:o 56, däri herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm hemställt, att Riksdagen måtte besluta för år 1908 bevilja den i kungl. propositionen föreslagna höjningen af fanjunkares och sergeanters af första klassen med deras vederlikar dagaflöning samt utsträcka denna förmån äfven till 521 sergeanter af andra klassen och 233 deras vederlikar vid armén, och för detta senare ändamål på fjärde hufvudtiteln anvisa kronor 137,605;

n:o 57, däri *samme motionär*, i hvad denna hufvudtitel anginge, föreslagit, att Riksdagen måtte, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om kostnadsfritt tillhandahållande af bränsle och lyse till samtliga arméns underofficerare, som bodde i kronans hus, lämna dem, som ej inkvarterades i de nya, modernt inredda kasernerna, kontant bidrag till nämnda förnödenheters anskaffning med de beräknade beloppen 130 kronor för fanjunkare och 100 kronor för sergeanter och lika för deras respektive vederlikar; samt

n:o 65, i hvilken herr *C. R. Johansson* i Jönköping hemställt, att Riksdagen måtte besluta, dels att den till tyghandtverkarne vid artilleriets stater och vid fortifikationen för närvarande utgående timpenningen måtte från och med år 1908 utbytas mot dagaflöning och dels att denna dagaflöning — under förutsättning af bifall till hvad Kungl. Maj:t i detta afseende föreslagit beträffande sergeanter af första klassen med vederlikar — måtte bestämmas till 2 kronor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herrar Wavrinskys och Johanssons i Jönköping omförmälda motioner, måtte dels godkänna följande förslag till stater för arméns truppförband under år 1908, nämligen:

1) för infanteriet de vid utskottets utlåtande fogade bilagorna n:is 4—31 å tillhopa 9,144,766 kronor 70 öre;

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

2) för kavalleriet de vid utskottets utlåtande fogade bilagorna n:is 32—39, slutande jämte förut fastställd stat för öfverstelöjtnanter och majorer vid de sex fördelningskavalleriregementena å tillhoppa 2,741,953 kronor 50 öre;

3) för artilleriet med tygstater bilagorna n:is 40—48 vid utskottets utlåtande samt bilagan n:o 49 vid statsrådsprotokollet öfver landförsvarsärenden den 12 januari 1907 å tillhoppa 3,291,199 kr.;

4) för fortifikationen bilagorna vid utskottets utlåtande n:o 49 samt vid nyssnämnda statsrådsprotokoll n:is 51—53 å tillhoppa 892,765 kronor 50 öre; samt

5) för trängen bilagorna vid utskottets utlåtande n:is 50—54 samt vid berörda statsrådsprotokoll n:o 59 å tillhoppa 784,735 kronor 50 öre,

dels ock till följd häraf höja anslaget till aflöning och rekrytering m. m., nu 16,077,387 kronor, med i jämnadt krontal 1,177,895 kronor till 17,255,282 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Vahlquist yttrade: Herr talman, mina herrar! Vid remissen af årets statsverksproposition begagnade en ärad ledamot af denna kammare tillfället meddela, att i ett par fall under förra årets möten vederbörande militärläkare gjort sig skyldiga till misslag rörande ett par värnpliktiges hälsotillstånd eller sjukdomsart.

Den ärade talaren tog sig härutaf anledning tillvita militärläkarkåren i sin helhet efterblifvenhet på det medicinskt-vetenskapliga området, bristande pliktuppfyllelse och inhuman behandling af sjuka värnpliktige.

Jag beklagar lifligt, om misstag i de omnämnda fallen blifvit begångna liksom hvarje misstag, som kan begås, men å andra sidan anser jag mig ej blott skyldig utan äfven fullt berättigad uttala mitt djupa beklagande af den ärade talarens sätt att söka nedsätta en hel kår, därför att någon dess medlem enligt talarens mening gjort sig skyldig till ett misstag.

Jag är fullt förvissad om att den svenska militärläkarkåren såväl hvad medicinsk-vetenskaplig bildning beträffar som i humanitet och pliktuppfyllelse väl följt med tiden och dess kraf och godt skall hålla profvet inför opartiska domare. Jag tillbakavisar alltså de gjorda beskillningarna mot denna kår.

Hvad nu beträffar den föreliggande frågan eller löneförbättring för de lägst aflönade bataljonsläkarne, har utskottet, såsom vi finna, lika litet nu, som då samma fråga 1902 i motionsform förelåg, ansett sig kunna tillstyrka den gjorda framställningen, oaktadt de mest talande skäl härför blifvit i den kungl. propositionen framlagda. Utskottets afslagsskäl nu och 1902 stämma dock enligt mitt för-

menande ej bra öfverens. 1902 ansåg utskottet framställningen berättigad, men ville icke på enskild motionärs framställning vara med om löneförbättringen, så mycket hellre som Kungl. Maj:t ställt en omreglering af regementsläkarnes löneförmåner i utsikt och det då enligt utskottets mening vore klart, att bataljonsläkarnes löneförhållanden skulle komma att beaktas.

Nu tyckes emellertid utskottet vara af den uppfattningen, att om det *för närvarande* ej är så alldeles bra beställt med löneförhållandena, så *blir* det i framtiden bra utan några särskilda åtgärder. Då jag är af en motsatt mening mot utskottet, vågar jag uttala den förhoppning, att lönerogleringsfrågan i öfverensstämmelse med Kungl. Maj:ts, statsutskottets och Riksdagens år 1902 uttalade mening må i sin helhet snarast upptagas och för Riksdagen framläggas, möjligen i samband med en organisatorisk ändring i militärläkarnes ställning och tjänsteåligganden, ty det är verkligen enligt mitt förmenande icke alldeles bra som det nu är.

Emellertid skall jag, herr talman, såsom frågan nu föreligger, icke tillåta mig att göra något yrkande. Däremot skall jag anhålla att i korthet få yrka bifall till herr Wavrinskys i Stockholm motion, som afser höjd dagaflöning för sergeanter af 2:a klassen med vederlikar vid armén. Jag behöfver icke ingå i någon närmare motive-ring för detta mitt yrkande, ty, såsom herrarne funnit, äro giltiga skäl för herr Wavrinskys förslag anförda i hans motion.

Vidare anförde:

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! Från förmånen af förhöjd dagaflöning med 50 öre för hel och 25 öre för half dag, hvilken chefen för landtförsvarsdepartementet föreslagit för underofficerare i allmänhet, hafva undantagits sergeanter af 2:a klassen, och utskottet har, ehuru jag tror mig i min motion hafva väl motiverat min framställning om att denna förmån bör tillkomma äfven sergeanter af 2:a klassen, utan vidare funnit inga skäl föreligga för bifall till motionen, utan anslutit sig till Kungl. Maj:ts framställning.

Kungl. Maj:t har för att den föreslagna förhöjningen icke skulle afse sergeanter af 2:a klassen anført två skäl. För det första att dessa sergeanter af 2:a klassen vid jämförelsevis unga år komma i åtnjutande af den för dem bestämda aflöning, och för det andra, att denna deras aflöning med allenast 120 kronor understiger hvad sergeanter af 1:a klassen uppbära i lön och dagaflöning. Jag har i i min motion sökt ådagalägga, att, ehuru det är sant att i vissa fall sergeanter af 2:a klassen vid unga år nå denna befordran, de å andra sidan komma att stå i denna klass ofta inpå 40-talet. Jag har sedan dess sökt närmare upplysningar, och i min hand har jag en utredning i sådant afseende, omfattande 32 regementen, Denna tabell upptager truppsergeanters lefnadsålder vid befordran till ser-

Ang. anslaget till aflöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

geanter af 2:a klassen äfvensom deras ålder innevarande år. Där finnes deras medelålder uträknad, hvarjämte det förekommer uppgift om deras familjeförhållanden, huru många som äro gifta och huru stora familjer de hafva. Af denna tabell framgår, att det är endast i undantagsfall som sergeanter af 2:a klassen nå denna befordran vid tidigare år. Att emellertid statsrådet fått den uppfattning, att detta är förhållandet i allmänhet, därtill torde den omständigheten ha bidragit, att medelåldern för sergeanter af 2:a klassen är lägst vid *Norrbottens* regemente, nämligen 24 år, under det att den vid andra regementen stiger, såsom t. ex. vid *Kalmar* regemente, till 30 $\frac{1}{2}$ och vid *Vendes* artilleriregemente till 32 år. Medeltalet är 27 år.

Man kan således icke säga såsom en allmänt gällande sats, att de vid så särdeles unga år blifva sergeanter af 2:dra klass; många af dem blifva det först ett godt stycke in på 30-talet. Därtill kommer, att de sedan få stå så länge obefordrade inom denna klass, att de komma in på 40-talet. Tabellen visar, att den lägsta medelåldern för dem för närvarande är 26 år, men att den kommer upp till 36 $\frac{1}{2}$ år, detta senare på *Kalmar* regemente; då hafva dessa sergeanter i alla fall åtskilliga år kvar att vänta på befordran.

Ser man sedan på, huru det ställer sig med deras familjeförhållanden, visar det sig, att af 365 sergeanter af 2:dra klass 185, således mer än hälften, äro gifta. På *Västmanlands* regemente är det 11 af 12, på *Kronobergs* regemente 10 af 12, på *Gottlands* infanteriregemente 11 af 16, vid *Svea* trängkår 7 af 9. Jag skall icke inlåta mig mera därpå. Detta visar emellertid, att vi böra räkna med, att dessa sergeanter af 2:dra klass i stor utsträckning äro gifta, om också icke deras familjer vid denna tid hunnit blifva så stora. Häraf synes otvifvelaktigt framgå, att det är en orättvisa man begår mot dem, om man utesluter dem från den förmån, som lämnas de öfriga sergeanterna.

Hvad herr statsrådets andra motiv vidkommer, att deras aflöning med endast 120 kronor understiger hvad sergeanter af 1:a klass uppbära, så ber jag att få rikta uppmärksamheten på, att genom den förändring, som nu skulle inträda, denna skillnad, 120 kronor, skulle komma att ökas till 2 $\frac{1}{2}$ gånger detta belopp. Man kan lätt tänka sig, huru detta skall verka, då exempelvis en sergeant af 2:a klassen vid ett regemente endast på grund af hvad man kallar dålig tur vid regementet kan komma att få behålla denna lägre aflöning, tills att han är inne på 40-talet, under det att vid ett annat regemente en sergeant af 1:a klass, som kanske icke har stort mer än hälften så många lefnadsår, får den höjda dagaflöningen. Vill man icke vidtaga den åtgärd, hvarom jag förr motionerat, att utsträcka befordran inom specialvapnen till hela armén och vid infanteriet till åtminstone hvarje fördelning, så återstår enligt mitt förmenande intet annat sätt än att införa ålderstillägg och i detta fall låta skrankorna mellan klasserna inom sergeantgraden falla bort. Då

kan gärna den begynnelse-lön, som sergeanter af 2:a klass nu få, bibehållas. Men ungefär lika utsikter för alla skötsamma och dugliga till en bättre ställning, det verkar uppmuntrande, och ambition är det oundgängliga villkoret för att kunna egga till ansträngningar, hvaremot tryckta och genom sin ojämnhet dubbelt orättvisa ekonomiska förhållanden verka slappande och demoraliserande. Denna 2:a-klass-sergeanternas dåliga ställning gäller särskildt för de indelta, som icke tjäna hela året, och som således en stor del af året åtnjuta endast half dagaflöning och under mötena måste inackordera sig, betala husrum och föda, under det att de hafva sitt hem på annat ställe.

Att öka skillnaden i dagaflöning mellan sergeanter af 2:a och 1:a klass, hvilka i allt väsentligt göra samma tjänst, anser jag under nu rådande befodringsförhållanden för armens duglighet och ur synpunkten af rättvisa och billighet vara ett ödesdigert misstag. Det yppar sig redan nu en betydande svårighet att rekrytera underbefälsgraden. Exempelvis kan anföras, att vid skånska dragonerna en liten underbefälsstam på 43 man måste upprätthålla tjänsten för icke mindre än 160. Där äro nämligen 7 distinktionskorprals-, 52 korprals- och 58 vice korpralsbeställningar vakanta, således 117 af 160, om man inräknar de korpraler och vice korpraler, 40 till antalet, som äro elever i underbefälsskolan.

De af Kungl. Maj:t föreslagna förbättringarna för manskapets underbefälsgrad anser jag också vara otillräckliga. Herr statsrådet säger, att de af armeförvaltningen för manskapet föreslagna aflöningsförbättringarna äro skäligen och erforderliga. Men vågar herr statsrådet tro, att de äro tillräckliga för att förse armén med ett fulltaligt och godt material till underbefäl? Jag tror det icke. Äfven för dem borde, enligt mitt förmenande, principen om ålderstillägg tillämpas, och då sergeanternas af 2:a klass ställning så illa tillgodosetts, att de icke utan största fara för ekonomiskt obestånd, trots försakelser af flera slag, våga bilda familj, blir lockelsen för manskapet att kvarstå i tjänsten alldeles för liten. Det duger icke att jämföra de nuvarande förhållandena med förut gällande, då tillfälle till biförtjänst erbjöds, då undebefälet i stor utsträckning var åkerbrukare eller civila yrkesmän.

Korpraler och konstaplar, tillhörande första armefördelningen, hafva den 10 februari varit samlade i Hessleholm för att öfverlägga med anledning af den bekymmersamma ställning, i hvilken de anse sig försatta. De hafva därvid uppgjort åtskilliga beräkningar och tabeller, hvilka det skulle taga alltför lång tid att redogöra för här i kammaren. Jag skall endast be att få nämna en del, som kan lämna kammarens ledamöter tillfälle att bedöma denna fråga i större omfattning, än annars vore fallet genom föreliggande proposition. Jag har anledning att antaga, att siffrorna äro riktiga, ehuru jag icke haft tillfälle att kontrollera dem. De afse distinktionskorpraler, korpraler och vice korpraler, hvilka hafva följande

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

lön: de förstnämnda 300 kr., korpralerna 240 kr. och vice korpralerna 180 kronor. I dagaflöning åtnjuta de respektive 50, 40 och 30 öre, hvilket gör tillhopa 182 kronor 50 öre, 146 kronor och 110 kronor 50 öre. Därjämte uppbära de slitningsersättning för s. k. småpersedlar med 13 öre om dagen, hvilket för alla tre grupperna uppgår till 47 kronor 45 öre om året. För detta belopp skola de köpa stöflar, skor, underkläder m. m. Tillhopa uppgå de nämnda aflöningsförmånerna för distinktionskorpraler till 529 kronor 95 öre, för korpraler till 433 kronor 45 öre och för vice korpraler till 337 kronor 95 öre. Under förutsättning att portion ej åtnjutes, hafva samtliga grader 170 kronor 35 öre i portionsersättning, hvarjämte, om de skola hålla sig med uniform, de uppbära ett belopp af 58 kronor 40 öre. Medräknas de två sistnämnda inkomstbeloppen, utgör den sammanlagda aflöningen för distinktionskorpraler 758 kronor 70 öre, för korpraler 662 kronor 20 öre och för vice korpraler 567 kronor 70 öre.

Men hvilka utgifter hafva de då? Jo, för anskaffande af minst ett par stöflar 28 kronor, för sulning af dessa stöflar omkring 10 gånger, à 2 kronor 75 öre per gång, 27 kronor 50 öre, för anskaffande af ett par skor jämte sulning af dem 2 gånger, à 2 kronor 75 öre per gång, 18 kronor 50 öre, för inköp af 6 par strumpor à 1 krona jämte tvätt 12 kronor 24 öre, för inköp af 3 par kalsonger à 1 krona 50 öre jämte tvätt 8 kronor 40 öre samt för anskaffande af 6 stycken skjortor à 1 krona 50 öre jämte tvätt 15 kronor 24 öre. Här äro nu ej medräknade småsaker såsom puts- och toalettmedel. Sammanlagdt uppgå de omnämnda utgifterna till 109 kronor 88 öre. Vidare få de för mat utgifva 1 krona om dagen eller 365 kronor om året, under det portionsersättningen ju endast uppgår till 170 kronor 35 öre. För anskaffande af uniform, kappa och mössa få de vidare utgifva 150 kronor, för inköp af linnekläder och skinnbyxor 40 kronor samt för reparationer 10 kronor. Samtliga utgifter uppgå alltså till 674 kronor 88 öre.

Jämför man denna utgiftsstat med inkomsterna, så visar det sig, att distinktionskorpralerna få 75 kronor öfver, men att inkomsterna icke räcka till för korpralerna och ännu mindre för vice korpralerna. För de sistnämnda uppstår en balans af omkring 100 kronor.

Allt detta gäller nu under förutsättning att vederbörande icke är gift. Är han gift, ökas utgifterna med 120 kronor för hyra, 75 kronor för ved och lyse, 12 kronor i skatt och 250 kronor för underhåll af familjen. Äfven om man måste reducera flera af dessa siffror, visar det sig, att det för en gift korpral är omöjligt att få debet och kredit att gå ihop.

Ifrågavarande korpraler hafva äfven uppgjort några grafiska framställningar, som jag skall be att få visa och som äro ett uttryck för den tankegång, hvilken för närvarande gör sig gällande hos dem. Den ena tabellen utvisar förhållandet mellan aflöningarna

inom korprals-, sergeants- och löjtnantsklasserna. Den minsta stapeln betecknar korpralernas, den mellersta sergeanternas och den största löjtnanternas aflöning. På den andra tabellen ser man den tjänstetid för år, som fordras af de olika graderna. Där afser den lilla stapeln löjtnanternas, den mellersta sergeanternas och den största korpralernas tjänstetid. Detta är naturligtvis en ungefärlig beräkning, och det är gifvet, att jag icke menar, att aflöningen skall bestämmas i proportion till tjänstetidens längd, ty med den högre aflöningen betalas ju utbildningen och mycket annat. Men tabellerna utvisa, att man af dessa korpraler i jämförelse med det öfriga befalet fordrar en lång, trägen och tröttsam tjänstgöring i kasernerna, hvilket man ju i alla fall får taga hänsyn till.

Underofficerarnes allmänna utbildning blir nu mycket lägre än förr, kompetensvillkoren för befördran hafva betydligt nedsatts. Härigenom inträder äfven en social fara. Underbefälet kommer att bestå af lösligare element än hittills. Det svenska underbefälet har hittills åtnjutit ett enastående högt anseende. Detta anser jag vara af den allra största betydelse för en värnpliktsarmé. De unga värnpliktige taga sina intryck under utbildningstiden förnämligast från underbefälet, med hvilket de i logementen och under öfningarna stå i den närmaste och oafåtligaste beröring.

Hur kan det begäras aktning och lydnad för ett befäl, som kanske kommer att alldeles sakna de nödiga betingelserna för att genom sin personlighet tilltvinga sig sådan aktning? Det går ej längre att påkalla blind lydnad för hvem som helst. Disciplinen måste nu byggas på annan grund än förr, framför allt på förtroende till och respekt för den kommenderande. Skall armén bli försvarsduglig — och hvarför skulle vi annars lägga ut dessa sig hopande miljoner för densamma? — och skola de värnpliktige få en sådan uppfostran i militärtjänsten, som gagnar statens intressen, då skall på underbefälet ställas höga anspråk, högre och icke lägre, såsom nu är fallet.

Den tendens, som gör sig gällande i högre militära kretsar, att vilja ställa hela eller åtminstone den allra största delen af våra underofficerskårer på afskrifning för att ersätta dem med subalterner, närmast med reservbefäl, har jag icke förtroende för. De ur öfverklassen i regeln utgångna subalternerna vinna först efter flera års erfarenhet, om någonsin, den förståelse af de värnpliktiges tänkesätt, behof och vanor, som erfordras för att intressera dem och rycka dem med sig. Jag talar ej om de utmärkta undantagen, naturligtvis. Och för den tröttande, ansvarsfulla och maktpåliggande kaserntjänstgöringen hos truppen lämpa de sig alls icke så som det underbefäl, som utgått ur ledet. Reservbefälet har sin stora uppgift, det förnekar jag ej. Men att ersätta vårt underbefäl, därtill anser jag det ej skickadt. Att borttaga underbefälet eller ersätta det med manskapsgrader, det vore att vidga i stället för att utfylla klyftan mellan kommenderande och kommenderade, mellan befäl och trupp.

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekrytering
m. m.
(Forts.)*

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Ett godt underbefäl bland manskapet skall säkerligen ej på det sättet erhållas, emedan vägen till befördran är ytterligare inskränkt. Men vi skulle göra besparingar därigenom, utropar en energisk militär skriftställare, som ej går i de nötta hjulspåren, i dessa dagars press. Hafva vi ej hunnit längre än att vi räkna som besparingar, om vi minska våra utgifter, men få mindre eller ingen vinst för hvad vi utge? Nej, vår sparsamhetsifver skola vi anbringa på ansträngningar att väl beräkna, huru vi få valuta för våra nödvändiga utgifter. Låt oss tillse, att vi få fullständiga och tillförlitliga beräkningar på de kostnadsanslag, som äskas, och likaså tillförlitlig kontroll öfver deras användning, så att icke miljoner ödsas bort. Det vore verkligt fruktbarande sparsamhet. De enorma kostnader, som vårt försvarsväsen åsamkar oss och i ännu högre grad kommer att åsamka oss, när konsekvenserna af 1901 års arméorganisation göra sig i hela sin hittills af många oanade utsträckning gällande, dessa kostnader förbinda oss i första hand till denna slags sparsamhet.

Den planlöshet, som utmärker vårt försvarsväsen, och hvaremot klagomål upprepade gånger anförts, lida vi ännu af. Innan en fullständig plan för försvaret i dess helhet framlägges — jag syftar naturligtvis ej på mobiliseringsplanen, som skall hållas hemlig — en plan, som sätter Riksdagen i stånd att uppfatta, inom hvilka gränser och i hvilken ordning anslagen böra åtgå för försvarets fullkomnande, skall Riksdagen alltid vara på det hala, aldrig veta hvart-hän det bär.

I denna fråga om underbefälens ställning i ekonomiskt och socialt hänseende och om dess utbildning, dess rekrytering m. m. saknas full utredning. Det är betecknande för våra förhållanden, att i en kommitté, som utsetts för att, om jag ej misstager mig, utarbета förslag till underbefälens rekrytering, utbildning, utmärkelse-tecken m. m., ingen representant för underofficers- och korpals-kåreerna fått plats. Dem, hvilka saken gäller närmast, visa vi ej det förtroendet, att de ens bli hörda.

Jag hoppas emellertid, att man i denna kommitté måtte opartiskt öfverväga, om icke det systemet vore det fördelaktigaste att, i motsats till hvad nu sker, höja fordringarna på underbefälens utbildning för att föranleda begåfvade, men medellösa ynglingar att ägna sig åt denna bana, att låta skrankan mellan klasserna i största möjliga utsträckning falla, möjliggöra obegränsad befördran för alla de bästa krafterna och arbeta på arméns utveckling till en folkhär i detta ords bästa betydelse. Då skulle det borgerliga intresset kunna förlikas med det militära och en återgång till normalare förhållanden, då icke krigsskräcken bestämmer utvecklingen, bäst befordras.

Jag tror, att vi äro skyldiga herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet tacksamhet för den uppmärksamhet, han ägnat en annan fråga, hvilken sammanhänger med denna och som

behandlats ganska sniift af statsutskottet. Jag syftar på önskvärheten däraf, att gamla underofficerare, hvilka äro landtbrukare, affärsmän eller dylikt och endast med svårighet kunna lämna sina beställningar, när en del af kavalleriet garnisoneras, blott med varsam hand må tvingas inflytta i kasernerna och att någon lättnad måtte beredas dem i detta hänseende. Detta har statsutskottet visserligen förklarat sig gilla, dock med den inskränkning, att utskottet ansett, att inkvarteringsbidrag icke bör, i den mån kaserner för respektive truppförband blifva uppförda och inredda, ifrågakomma till andra underofficerare än dem, hvilka bo utom kasernen på grund af att bostadslägenhet därstädes icke finnes disponibel. Detta må så vara. Jag kan icke neka till, att, då man ser strängt på saken, skäl härtill kunna gifvas. Emellertid säger herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet: »Vid utfärdandet af föreskrifter härom för de olika truppförbanden bör å ena sidan statens intresse och å den andra billighetens kraf vägas mot hvarandra och blifva bestämmande. Enligt min uppfattning bör och kan man icke gent emot de äldre underofficerare, som hafva egna hem eller för hvilka en försämring i deras ekonomiska ställning genom inflyttning i kronans hus skulle inträda, gå strängt till väga och mot deras önskan tvinga dem till en sådan flyttning.»

De äldsta fanjunkarna hafva vändt sig till mig med en anhållan, att jag ville vid det tillfälle, då detta ärende föredroges, andraga en framställning från dem, som jag finner vara billig och beaktansvärd, och jag begagnar tillfället att göra detta, då herr statsrådet nu är närvarande. De rikta uppmärksamheten på, att artilleriet och fortifikationen redan förut varit garnisonerade och att de svårigheter, som nu inträda, särskildt gälla det indelta kavalleriet. Äfven för det indelta infanteriet uppstå svårigheter, därför att hithörande truppförband icke ligga i tjänst mer än halfva året, men vid det indelta kavalleriet blifva svårigheterna för de äldsta underofficerarna än mer betydande, i synnerhet som man får taga hänsyn till att de endast hafva några få år att tjäna kvar, innan de blifva pensionsmässiga. De hemställa därför, att det måtte tagas i öfvervägande, om icke för dem kunde beredas tillfälle att, då nu deras regementen kaserneras, taga afsked med afstående af lön, men med rätt att genom inbetalning af pensionsbeloppen blifva i vederbörlig ordning pensionsberättigade. De erinra om att saken gäller på sin höjd i genomsnitt två fanjunkare vid hvarje indelt kavalleriregemente och att afgången endast skulle bidraga till att gifva rum åt de unga krafterna. Till sist nämna de, att öfvergångsåren — från indelt till värfvad t regemente — vid kavalleriet varit mycket svåra och arbetsamma, och att i regel expeditjonsförarne efter vapenöfningarnas slut äro andligen och lekamligen så öfveransträngda, att det erfordras lång tid, innan de ånyo hinna repa sig.

Jag hoppas, att kammaren skall finna, att denna framställning,

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

som icke ställer stora kraf på statsverket, är billig och om möjligt bör vinna tillmötesgående.

Statsutskottet har hemställt om afslag å båda mina motioner, utan att jag kan finna, att för denna hemställan åberopas den allra ringaste motivering eller att utskottet sökt bemöta de skäl, som jag anfört i mina motioner. Emellertid har utskottet därjämte sammanfört sin hemställan om afslag å mina båda motioner i en enda punkt. Jag kan aldrig tro, att meningen härmed skulle vara att för mig afklippa möjligheten att få mina motioner behandlade hvar för sig, och jag hemställer därför, att jag nu må sättas i tillfälle att yrka bifall till min motion n:o 56, som gäller andra klassens sergeanter, för att sedermera i en särskild punkt, ehuru utskottet icke upptagit någon sådan, få yrka bifall till och äfven nämna några ord till förmån för min motion n:o 57, som rör bränsle och lyse för sådana underofficerare, hvilka icke bo i nyuppförd kasern.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till min motion eller att siffrorna i statsutskottets kläm måtte ändras på följande sätt:

i punkten 1) insättes i stället för 9,144,766 kronor 70 öre 9,238,754 kronor 20 öre;

i punkten 2) insättes i stället för 2,741,953 kronor 50 öre 2,747,976 kronor;

i punkten 3) insättes i stället för 3,291,199 kronor 3,313,646 kronor 50 öre;

i punkten 4) insättes i stället för 892,765 kronor 50 öre 898,605 kronor 50 öre; och

i punkten 5) insättes i stället för 784,735 kronor 50 öre 794,043 kronor;

hvarjämte i anledning häraf slutsummorna 1,177,895 kronor och 17,255,282 kronor ökas med 137,605 kronor till respektive 1,315,500 kronor och 17,392,887 kronor.

Jag skall be att sedermera få återkomma till min andra motion.

Häruti instämde herr *Söderbergh* i Karlshamn.

Herr Thorsson: På sidan 17 säger herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet, att det torde vara ett allmänt erkänt förhållande, att underofficerarne äro i behof af löneförbättring. Ej minst kännas detta behof af underofficerarna själfva. I skilda delar af landet hafva dessa för sina regementschefer eller direkt för chefen för landtförvarsdepartementet framhållit sina bekymmer. Cheferna för 5:te och 4:de arméfördelningarna hafva framställt förslag om löneförbättring, och en ledamot af Andra Kammaren har skrifvit i samma syfte. I infordradt utlåtande hafva samtliga regementschefer vitsordat behofvet af löneförbättringen, hvilken för fanjunkare och sergeanter af 1:sta klassen skulle uppgå till 182 kronor 50 öre per år. 6:te arméfördelningens chef har ansett, att ännu större behof af ökning förefunnits, samt att denna löneförhöj-

ning bort komma alla underofficerare till godo, således äfven 2:dra klassens sergeanter.

De skäl, som anföras för denna löneökning, äro strängare tjänstgöring, mindre tillfällen till biförtjänster, bättre inkomster inom civila yrken och svårigheten att rekrytera kåren med fullt dugligt folk.

När jag ser all den omsorg och välvilja, som i årets proposition flödar från alla öfverordnade, för att göra underofficerarnes framtid ljus och förhoppningsfull, kommer jag ovillkorligen att tänka på eu händelse, som passerade i slutet af 1905. Redan då kändes behovet af löneförbättring bland underofficerarne. Vid flera regementen i Skåne vände sig underofficerarne till sina regementschefer för att genom dem göra sina lönebehof kända på högsta ort. Huru regementscheferna i allmänhet handlade, känner jag ej, men det vet jag, att chefen för skånska dragonregementet expedierade ärendet till arméfördelningschefen. Denne vägrade dock att vidare befordra petitionen, och herrar underofficerare erhöilo en liten vink om att deras tilltag icke vore förenligt med den militära disciplinen. Jag förmodar, att arméfördelningschefen vädrade en sammansvärjning, som han ville kväfva i dess linda. För att ge en föreställning om hvad som under vissa omständigheter inom det militära lägret kan anses vara, om icke precis sammansvärjning, så åtminstone straffbar handling, ber jag få citera det hufvudsakliga af innehållet i den rundskrifvelse, som utgick till underofficerskårerna i syfte att åstadkomma den gemensamma petitionen. Där säges:

»Medan ännu de fosterländska känslor, som för närvarande besjåla Sveriges befolkning, brinna med oförminskad glöd, och sedan det snart gångna årets politiska händelser visat det stora behovet af »ett folk i vapen», ha vi anledning förmoda att nu, mera än någonsin, Riksdagen skulle ställa sig benägen mot en förbättring af de behöfvandes inom armén lefnadsvillkor, förutsatt att proposition härom från regeringens sida eller motion från någon representant vid kommande riksdag framkomma.

De, som sålunda äro mest behöfvande, äro underofficerarne vid de ständigt tjänstgörande och i städerna förlagda regementena, hvilka underofficerare sedan nu och än mer år 1908 blifva totalt utestängda från biförtjänster, och att då, i synnerhet som familjeförsörjare, existera på sin militära lön, sådan den nu befinner sig, är helt enkelt omöjligt. Vikten af ett dugligt underbefäl har ju också framhållits i årets rapporter från högre chefer liksom ock svårigheten att rekrytera detta på grund af den knappa aflöning, som bestås.

Vi hafva därför genom vår regementschef till chefen för landförsvarsdepartementet ingått med petition om förbättrade löneförmåner, däri särskildt med afseende på bostadsfrågan framhållits önskvärdheten af bibehållandet af kontant inkvarteringsersättning, eller att, om detta ej låter sig göra, bostaden in natura måtte utgöra för fanjunkare 3 rum med kök och sergeant 2 rum med kök.»

Ang. anslaget till aflöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

Ang. anslaget
till aflönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

Detta är innehållet i nämnda rundskrifvelse, som underofficerarne tillåtit sig sända sina kamrater för att ena dem om ett visst bestämdt förslag att i *underdånighet* framställas.

När nu denna framställning kom in till arméfördelningschefen, vägrade han, såsom redan antydts, att befordra petitionen. Jag vill erinra om att detta skedde år 1905. Under 1906 framställdes af underofficerarne genom regementsexpeditionerna samma begäran till fördelningschefen, men äfven då vägrade denne att befordra skrifvelsen samt anmodade underofficerarne att återtaga densamma. Det är naturligtvis däri, vi hafva att söka anledningen till att från vissa arméfördelningar framställningen gått den vanliga vägen fram till chefen för landtförsvarsdepartementet, under det att man på andra håll måst tillgripa den extra ordinära åtgärden att efter anmälan å regementsexpeditionen insända sin begäran direkt till ministern.

Jag har ansett mig skyldig i offentlighetens ljus framdraga, hvad jag nu omnämnt, då jag anser, att de öfverordnade behandlat de underordnades intressen på ett ansvarslöst sätt och genom sitt handlingssätt bidragit att med ett år förlänga väntan på en löneförbättring, hvarom alla varit ense.

I förening med den föreslagna löneförbättringen har underofficerarnes bostadsfråga än en gång framförts. En af denna kammares ledamöter uppvaktade under föregående riksdag chefen för landtförsvarsdepartementet med en direkt förfrågan, huru bestämmelsen angående underofficerarnes skyldighet att bo i kronans hus borde tolkas, och har herr statsrådet då svarat, att bostad i kronans hus icke blefve något tvång utan en frivillig sak, och att inkvarteringsbidrag skulle utgå till dem, som hölle sig själfva med bostad. Detta svar föranledde, att vid fjolårets riksdag icke väcktes någon motion i ärendet.

I årets proposition heter det: »I eller invid de nya kasern-etablissemang, som uppförts eller komma att uppföras för armén, torde i allmänhet bostäder komma att inredas för samtliga underofficerare. Under den närmaste tiden, innan alla förhållanden hunnit å de olika platserna ordnas, torde det dock blifva nödigt att låta ett visst antal underofficerare mot åtnjutande af inkvarteringsbidrag bo i egna eller privata bostäder.» Herr statsrådet ställer vidare i utsikt, att man icke skulle gå strängt tillväga mot underofficerare, som hafva egna hem eller för hvilka en försämring i deras ekonomiska ställning skulle inträda genom inflyttning i kronans hus, utan att man härvidlag borde mot hvarandra väga statens och de enskildes berättigade intressen. Det hela vittnar dock om tvångsflyttning, och bostadsfrågan rullar upp sig i hela sin vidd. Enligt 1901 års förslag till kasernbyggnader skall fanjunkare ha två rum och kök, sergeant ett rum och kök. Dessa bostäder skola förläggas vägg i vägg med logementslokalerna. Att dessa arrangemang väcka förstämning hos dem, som ha utsikt att genom tvångskommandering

nödgas flytta dit, är alldeles naturligt. Jag skall be herrarna att få anföra några ord ur en fanjunkares uttalande i denna sak. Han säger där: »Hvad våra nya bostäder beträffar, så känna vi oss ganska smärtsamt berörda af att skola behöfva taga dessa i anspråk. Den närmaste följden häraf blir naturligtvis, att våra barn bli fullkomligt demoraliserade; dessutom tillkommer naturligen en del olägenheter, såsom visitation i lokalerna m. m. af intendenten eller någon af regementschefen utsedd person, som skall förvissa sig om att icke flere spik inslås i väggarne än som af förvaltningen bestämts.» Det sista kan ju vara litet öfverdrifvet, men en annan sats, att deras barn skola bli fullständigt demoraliserade, ber jag att få stryka under med två grofva streck. Herr statsrådet har sökt göra bostäderna i kasernerna mera begärliga genom att tilldela dem, för hvilka denna förmån är afsedd, fri vedbrand eller viss kontant ersättning därför. Genom den åtgärden att icke föreslå lönefyllnad åt sergeanterna i andra graden, synes herr statsrådet vilja förbereda dem att frivilligt inflytta i kasernerna.

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

Under fjolårets riksdag hade jag tillfälle att göra en jämförelse mellan de beräkningsgrunder Kungl. Maj:t följt, dels vid bestämmandet af huru många rum en högre officer skulle ha, och dels vid bestämmandet af huru många en underofficer skulle anses behöfva. Den förre skulle då ha 5 å 6 rum och kök, och den senare 2 eller 1 rum jämte kök.

Medan jag talar om dessa saker, kan jag icke uraktlåta att påpeka, att hos Kungl. Maj:t fortfarande den högra handen är i den saligaste okunnighet om hvad den vänstra gör.

I propositionen om en ny flottstation vid Elfvik föreslår Kungl. Maj:t som bostadsförmån för fanjunkares vederlike 3 rum och kök, för sergeants vederlike 2 rum och kök och för båtsman och arbetare 1 rum och kök. Som jag förut antydte, intog man i 1901 års härordningsproposition den ståndpunkten, att en fanjunkare vid landarmén borde kunna nöja sig med 2 rum och kök och en sergeant med 1 rum och kök. Huru Kungl. Maj:ts nådiga rangskala här skall tillämpas, det är jag icke i stånd att bedöma; den har, så vidt jag kan se, fått en ohjälplig skavank utaf Kungl. Maj:t själf. För några dagar sedan häfdades det i sparsamhetsintresse — jag anser mig böra understryka, att det var i sparsamhetens intresse — att en hofstallmästare skulle ha 11 rum och kök jämte en del andra bekvämligheter. En högre militär har, som jag förut tillåtit mig anföra, ansetts behöfva 5 å 6 rum och kök, och slutligen komma vi nu till dessa 2 rum och kök för fanjunkare och 1 rum och kök för sergeanter. Skall Kungl. Maj:t fortsätta rangskalan nedåt, skulle det väl bli 1 kök åt en arbetare, som skall ha rum i kronans hus. Jag kan icke begära, att man skall ta så mycken hänsyn till sergeanternas och fanjunkarnes intressen, men däremot förmodar jag, att intresset för den utomordentliga rangskalan skall

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

i detta hänseende verka dithän, att underofficerare vid landtarmén skola likställas med underofficerare vid flottan.

Sedan skall jag be att få nämna några ord om aflöningsförmå-
nerna för korpraler och med dem likställda.

Det föreslås också en löneförbättring för dem, och anföres såsom skäl för denna löneförbättring svårigheten att rekrytera. Det har förut relaterats af den föregående talaren några tabeller afsedda att visa, i hvilket förhållande lön och arbete stå till hvarandra. Jag skall icke besvara herrarne med några flere uppgifter härutinnan. Men jag vill anföra en annan sak, som synes mig ytterst betänklig, om vår armé skall användas till annat än paradering, och det är, att vid flera regementen finnas stora vakanser af underbefäl, så till exempel att vid skånska dragonregementet af 160 korpraler finnas endast 83 i tjänstgöring, däraf 43 stycken äro skyldiga att upprätthålla tjänsten, då de öfriga 40 äro förlagda i korpralskolan. Underbefälsvakanserna bli, då man icke räknar eleverna å underofficersskolan, 74 procent. Det har anförts af den föregående talaren, att distinktionskorpraler, som äga rätt hålla sig själfva med kost, i ersättning för kronans dagskost få 46,67 öre per dag. Uti den allmänna staten har dagportionen för manskapet stått upptagen till 52 öre pr man enligt 1901 års förslag. Uti årets proposition framhåller statsrådet det otillräckliga i denna beräkning och säger, att under alla omständigheter kostnaden icke kan sättas lägre än till 58 öre per dag. Således synes det mig, som om kronan hade underbetalt portionsersättningen med öfver 11 öre om dagen. Jag frågar: är det rimligt och rätt att, om en korpral grundar familj — låt vara, att detta är ett undantag — staten däri skall söka en anledning att betala honom 11,33 öre mindre i portionsersättning, än hvad som enligt den kollektiva hushållningen anses vara minimum af kostnad för manskapets utspisning?

Sedan är det en annan post. Det är ersättningen för småpersedlarne. Här finner jag, att staten vid sådana regementen, där manskapet åläggas hålla sig själft med dessa, på ett obehörigt sätt gör ingrepp i deras kontanta aflöning, därför att det icke finnes någon möjlighet för manskapet att skaffa sig dessa småpersedlar efter den beräkning, som gäller i de allmänna staterna. Förutom detta finnes där en hel del utdebiteringar, som manskap och korpraler äro tvungna att underkasta sig, och som förefalla den oinwigde ganska godtyckliga. Så t. ex. måste eleverna vid en korpralskola vid skånska dragonregementet under föregående år underkasta sig en betalning af 60 kronor för målning af en postkur, som icke varit målad på 5 år. Huru man på ett års korpralskola kan lägga en sådan utgift, är för mig ofattbart. Det måste höra till de militära hemligheter, som för öfriga dödliga icke äro tydbara. Vidare göres afdrag för förstöring af persedlar, sönderslagning af köksattiralj, fönsterrutor och gaskupor m. m., hvarjämte manskapet åläggas att bekosta skurning uti logementen.

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Nu är det ett allmänt bekant förhållande, som rådde redan den tid, när jag exercerade beväring, att från de olika delarne af regementet, det ena kompaniets manskap försåg sig med persedlar från ett annat för att vid visitationen ha ett tillräckligt antal sådana. Den, som då hade det rymligaste samvetet gent emot sina kamrater, gick lättast fri ifrån den ekonomiska efterräkningen. Om det då befanns, att någon afdelning hade öfverskott på persedlar, så gjordes därför ingen afskrifning, utan man gjorde ändå utdebitering på de afdelningar, där persedlar fattades. Ja, det är ett mycket märkvärdigt förhållande detta. Om t. ex. ett par kronobyxor, som icke äro hela hvarken fram eller bak, förstörts, så utdebiteras för byxorna efter det värde de ha i sitt nya skick, och detta anser jag vara alldeles oriktigt. Men, om det vid ett regemente är svårt att säga, hvilken af manskapet som har förgått sig i ena eller andra fallet, blir det således betalning öfver hela regementet. Jag tror dock, att möjlighet förefinnes för regementena att få dessa saker betalda utan dessa utdebiteringar, och utan att man därför behöfver höja de ordinarie anslagen till regementena. Det är ju så, att hvarje man i regeln har intill 25 permissionsdagar pr år, och under dessa permissioner inbesparas, så vidt jag kan förstå, icke så litet af matunderhållet. Således synes det mig, att till regementets kassa skulle på detta sätt ingå en ganska afsevärd sparslant. Men utöfver detta finnes det möjlighet att medels försäljning af mataffall och flera andra saker kunna få in ett tillräckligt belopp för att därmed betala dessa utgifter, för hvilkas utgående man icke kan påbördä en viss person någon förseelse.

Medan jag har ordet, skall jag tillåta mig att citera en sak till. I den af mig förut omnämnda korpralskolan påbjöds under föregående år, att hvarje man skulle till ersättning af förkomna persedlar underkasta sig ett afdrag af 50 öre pr månad. Genom detta afdrag skulle ersättning utgå för förstörda persedlar, och vid skolans slut skulle eleverna få tillbaka det möjliga öfverskott, som kunde uppstå, sedan persedlarne blifvit ersatta. Nu är att märka, att vid skolans slut erhöil ingen af eleverna opåmint tillbaka något af de insatser, de gjort under skoltiden, och de erhöilo heller icke någon redovisning öfver, till hvilket belopp ersättningen hade uppgått. Först sedan från lärjungarnas sida i direkt skrifvelse till skolchefen begäran hade framställts om en redovisning öfver dessa inbetalningar, återställdes en viss del af afgiften på sådant sätt, att de lärjungar, som betalt 4 kronor, erhöilo tillbaka 1 krona 46 öre, och de lärjungar, som utbetalt 2 kronor, erhöilo tillbaka 73 öre. Detta kan ju betecknas såsom småsaker, men små orsaker kunna ha stora verkningar, när godtyckligheten sättes i högsäte.

Jag har från militärt håll, särskildt från underbefälet, anmodats att framföra deras bekymmer i Riksdagen. Nu är det väl ingen, som förmodar, att jag för att få rättelse i dessa missförhållanden skulle vara villig att öka på den slutsumma, som användes för

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

militära ändamål. Det är jag icke. Men jag går ut från den uppfattningen, att, när Riksdagen anslagit ett visst belopp för ett visst ändamål, är det deras plikt och skyldighet, som ha att förvalta detta belopp, att förvalta det på det mest ändamålsenliga sätt, och det synes mig, som om man skulle kunna minska utdebiteringarne för manskapet och bereda underofficerarne vid landarmén samma husrumsutrymme, som man anser sig behöfva bereda underofficerarne vid flottan, med redan för ändamålet anvisade belopp. Om man nämligen går ut från samma förutsättning, som den kommitté, hvilken var tillsatt att granska 1901 års härordningsförslag, fastslagit uti sitt betänkande, nämligen att man skulle på alla upptänkliga sätt se till, att vid kasernbyggandet följdes, visserligen icke de billigaste principerna, men sådana, där den ekonomiska fördelen anpassades med hänsyn till den bästa möjliga praktiska fördelen, om man således icke tillåte sig att bygga efter *Boden-* eller *Vaxholm-principerna*, är det min lifliga öfvertygelse, att man skulle kunna rätta det här antydda missförhållandet, utan att därför behöfva öka budgeten i denna punkt med 1 öre.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det klander, utskottet fått uppbära af motionären, den förste talaren, för att man icke behandlat hans motion formellt riktigt, är jag icke mannen att rätt bemöta, men det lärer väl icke vara ovanligt, att när utskottet kommit till det resultat, att det icke finner skäl att bifalla en motion, utskottet då, på sätt här skett, hemställer om afslag på densamma i sammanhang med punkten, som här skett. Hade utskottet funnit skäl till att bifalla den ena eller andra motionen, hade man måst göra en fördelning. Men utskottet kom till en annan slutsats, och då ansåg utskottet det vara mest riktigt att gå tillväga på det sätt, betänkandet utvisar.

Men jag undrar, huruvida icke utskottet i alla fall, beträffande en sammanblandning, om jag så får kalla det, fått ledning af motionären i hans förslag. Om man går till motionen n:o 57, heter det i klämman: »att Riksdagen ville, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om kostnadsfritt tillhandahållande af bränsle och lyse till samtliga arméns och kustartilleriets underofficerare, som bo i kronans hus, lämna dem etc.» *Arméns* och *kustartilleriets* underofficerare heter det således. Men härvid är att märka, att kustartilleriets underofficerare komma under 5:te hufvudtiteln, men arméns underofficerare under 4:de hufvudtiteln. Detta är således en sammanblandning, som motionären gjort sig skyldig till. Han har sålunda att vänta svar på en del af sin framställning i det utlåtande, som utskottet kommer att afgifva öfver 5:te hufvudtiteln.

Beträffande själfva hufvudsaken har Riksdagen hittills, så vidt jag vet, bibehållit lönereglerna, som varit fastställda för stora kårer, och icke velat ändra dem på enskilda motionärers förslag i annat fall, än då en noggrann utredning föregått förslagets fram-

läggande. I detta fall har utskottet haft att tillgå den utredning Kungl. Maj:t lämnat och följt den till nästan alla delar vid afgifvande af sitt förslag. Den utredningen har börjat på så sätt, att underofficerarne begärde att få en förbättrad ställning med högre inkomster till lätnad i sina ekonomiska bekymmer. Deras skrifvelse remitterades till cheferna för hvarje regemente, och dessa i sin ordning öfverlämnade framställningen till arméfördelningscheferna. Arméfördelningschefen för 5:e militärdistriktet, med hvilken 4 öfriga arméfördelningschefer instämt, har föreslagit, att dagaflöningen skulle höjas med 50 öre, då hel dagaflöning utgår, och 25 öre, då half aflöning utgår, och att denna ökning endast skulle gälla fanjunkare samt sergeanter af första klassen. Chefen för 6:te distriktet har däremot ansett, att man äfven kunde utsträcka denna högre dagaflöning till sergeanter af lägsta klass, men Kungl. Maj:t har icke framlagt något förslag i den riktningen.

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Nu undras mig i alla fall, huruvida icke Kungl. Maj:ts förslag i denna del har ett bestämdt företräde framför motionärens yrkande.

Man får taga i betraktande, att vid sådana kårer, där det är utsikt till befordran, det måste vara något så när stor skillnad mellan den ena klassens lön i förhållande till den andra. Befordringarna bli icke af så stort värde, att man uppväcker någon ifver att nå en sådan befordran, i händelse skillnaden i aflöningsförhållandena mellan de olika klasserna är så obetydlig, som hittills varit fallet. Tjänstgöringen är väl ock sådan, att den ställer större fordringar både på kunskaper och insikter, ju högre mannen når i befodringsgraden. Därför tror jag, att Kungl. Maj:ts förslag är riktigt i denna del.

Nu kan man säga, att löneförmånerna äro så små, att man därför borde föreslå högre lön för de lägsta graderna och bibehålla den förutvarande skillnaden, nämligen 120 kr., mellan den ena och den andra sergeantsgraden. Men om vi då hålla oss till landtarmén och särskildt tänka på sådana platser, där bostadslägenheter icke finnas uti kronans hus, ställer det sig på sådant sätt efter detta förslag — jag tänker nu på sådana underofficerare, som ha ständig tjänstgöring året om, och dessa utgöra omkring hälften af hela antalet — att en fanjunkare skulle få 2,482: 50 kr. i inkomst, en sergeant af 1:sta kl. 1,910 och en sergeant af 2:dra kl. 1,607: 50. Det undras mig, huruvida denna skillnad på omkring 300 kr. mellan 1:sta och 2:dra klass sergeantaflöning icke är en siffra, som borde behållas. Den lär väl icke vara för hög. Flyttas tjänstemannen från en klass till en annan, är det väl icke för mycket, om dessa 300 kr. lämnas såsom ersättning för den ansvarsfullare tjänsten i högre grad. Utskottet har enhälligt kommit till den åsikten, att detta förslag är välgrundadt. I händelse att lönerna icke skulle vara tillräckliga för sergeanter af lägsta klass, kan antagas, att då behöfves en ytterligare höjning för den första

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

klassen, för att den olikhet i löneförmåner, som gifvetvis bör förefinnas, icke skulle blifva för obetydlig. Nu kan man säga, att här i Stockholm och i en del andra större städer, där samtliga eller de allra flesta underofficerare bo i kronans hus, denna förmån icke blir så värdefull som bostadsersättningen för dem vid landsortsregementena, hvilka bo på landet, och där det icke finnes bostäder i kronans hus för ändamålet. Men man får då lof att gå till andra stater och hämta exempel för att rätt kunna inse, att dessa förmåner in natura fullt uppväga värdet af den ersättning, som åtskilliga på landet åtnjuta i stället för bostad in natura. Går man till järnvägsstaten, och tar del af den statistik, som utarbetats, skall man finna, att hyresbeloppen på åtskilliga platser i landet och äfven i Stockholm upptagits till sådana belopp, som väl motsvara värdet af den ersättning, som utgår till dem, som icke åtnjuta sådan förmån. Således den förmånen uppväger fullt den minskning i kontanta inkomster, hvilken dessa få vidkännas, som ha bostad in natura. Huru utskottet än öfvervägt saken, har utskottet icke kommit till annat resultat, än att det funnit, det Kungl. Maj:ts förslag är välgrundadt och väl värdt att understödjas. Det är naturligt, att om kammaren vill votera högre löner, högre dagaföningar, än Kungl. Maj:t föreslagit, står det kammaren och Riksdagen fritt, men i ett sådant fall som detta borde man åtminstone afvakta en bättre utredning och en bättre pröfning af siffrorna, än motionärerna här framlagt.

Nu har här af den senaste talaren uttalats klander beträffande manskapets aflöning. Men såvidt jag vet, finnes icke något annat förslag än Kungl. Maj:ts i den delen. I alla fall är det en löneförbättring äfven där på 60 kr. för hvarje grad från distinktionskorporal ner till vice korporal; för menige man är det mindre, endast 30 kronor i löneförhöjning och 10 öre i höjd dagaföning för volontärer. Det är möjligt, att dessa löner äro för låga, jag vill icke förneka detta. Men man får komma ihåg, att när den nya härordningen antogs af Riksdagen, var det meningen att få allmän folkbeväpning; hela förslaget grundade sig därpå, att hvarje manlig frisk innevånare skulle få en god militär utbildning, som skulle motsvara det kraf, man ställde på en krigsman. Då var således meningen, att yrkeshären skulle försvinna, och att de unge män, som skulle användas såsom korporaler och vice korporaler, de skulle endast göra tjänst så länge, tills de fått en fullgod utbildning för det krigiska värf, hvarför utbildningen var afsedd. De skulle icke bibehållas vid regementena alltför länge, utan det skulle ofta bli omsättning, så att man skulle ha tillräckligt med krigsbildadt folk att tillgå i farans stund. Vill man nu höja dessa löner mycket, så är det naturligt, att man får dem att stanna kvar, tills de bli gamla, och de komma då icke att ha något värde i reserven. Och därmed är förfeladt det vackra mål, som afsågs att vinna med det härordningsförslag, som för närvarande är gällande.

Och hvad angår menige volontärer, så undrar jag, om en sådan verkligen skall kunna klaga, då han får en kontant lön af 180 kronor och dagaflöning å 20 öre till belopp af 73 kronor eller tillhoppa kontant 253 kronor jämte kläder och föda. Han behöfver endast tjäna första kapitulationen, och därmed har han fullgjort sin värnplikt. Och det synes mig, som om det för dessa personer vore ett godt sätt att få fullgöra sin värnplikt mot betalning, under det att andra, som icke låta använda sig som volontärer, endast få den lilla dagaflöning, som tillfaller de värnpliktige. Jag tror att, om högre löneförmåner än de nu nämnda beslutas, därmed förryckes den försvarsorganisation, som för närvarande gäller, och som hittills så högt prisats.

Jag för min del anser, att utskottet haft goda skäl att i alla delar tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag, och jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! Jag vet väl, att det kanske icke lönar sig mycket att orda i denna sak, om hvilken statsutskottet varit enigt, i all synnerhet efter det vältaliga anförande, som den siste ärade talaren gifvit oss. Jag vill dock tillåta mig att yttra några ord, och jag ber att få inskränka mig till en enda detalj, nämligen sergeanterna af 2:dra klassen, hvilkas ställning jag finner särskildt i hög grad behjärtansvärd, och hvilkas ställning jag under en rätt lång garnisonstjänst i Stockholm varit i tillfälle att närmare taga del af.

Den siste ärade talaren stödde sig, liksom statsutskottet, utslutande på Kungl. Maj:ts utredning och bevisföring. Men icke annat jag kan se, så utgöres hela den bevisföring, som Kungl. Maj:t rörande denna fråga presterat, af dessa ord: »Hvad åter angår sergeanterna af 2:dra klassen komma de vid jämförelsevis unga år i åtnjutande af den för dem bestämda aflöningen.» Här har från denna plats nyss visats, att det icke förhåller sig så, att de komma till sin befordran vid så unga år. Vid infanteriet är befordringsåldern $27\frac{1}{4}$ år. Och att bli befordrad till lägsta underofficersgraden först vid fyllda 27 år, det synes mig icke vara någon tidig befordran. Vid artilleriet är medelbefordringsåldern ännu högre, nämligen 27 å 28 år eller $27\frac{3}{4}$ år i rundt tal. Det är den tid, då unge män böra få ingå äktenskap, den tid då det är ett stort samhällsintresse, att ungdomen bildar eget hem med egen familj. Men jag tror icke, att de, som vid denna ålder »träda ut i lifvet», så att säga, med den ringa aflöning, som 2:dra klassens sergeanter bafva, äro i tillfälle att göra detta. Och dock har den förste talaren i detta ämne, herr Wavrinsky, upplyst oss, att undersökningar gifva vid handen, att cirka halfparten af sergeanterna af 2:dra klassen äro gifta. Hvilket lif af umbäranden och ofta nöd, som dessa gifta 2:dra klassens sergeanter med denna lön måste föra, lämnar jag åt

Ang. anslaget till aflöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

*Ang. anslaget
till aflönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

dem af herrarna att afgöra, som något närmare känna förhållandena. Jag fäster mig nu vid hvad jag närmast känner, nämligen förhållandena i garnison här i Stockholm. Och om man tänker efter, huru det förhåller sig, så är det ju så, att dessa 2:dra klassens sergeanter bli befordrade från anställning som distinktionskorpral eller 1:ste konstapel. Nu håller jag före, att bland de lägre stats-tjänarne äro dessa distinktionskorpraler och 1:ste konstaplar bland de lyckligast lottade af alla. De ha god beklädnad, god föda, inlogeras i sunda och goda bostäder, de ha en liten fickpenning, som bör räcka till för deras måttliga pretentioner, och deras små, obligatoriska tillgodohafvanden i sparbanken stiga allt mera. Kungl. Maj:ts och kronan, d. v. s. regementet, sörjer för alla deras behof, och de hafva ett synnerligen bekymmerfritt lif. Så bli dessa distinktionskorpraler befordrade till sergeanter af 2:dra klassen. Med en gång är regementets förmynderskap för dem borta, de få stå på egna ben med sin lilla bön, de få ordna sin ekonomi, som de kunna, ingen hjälper och leder dem. Följden blir också ofta den, att de med sin nyförvärfvade själfständighet komma in i trassel och ekonomiska svårigheter. Och den omständigheten, att de, som jag nyss nämnde, äro i den ålder, då en ung man bör sättas i tillfälle att gifta sig, ökar naturligtvis ännu mera deras svårigheter.

Det har sagts, att de rätt snart få befordran från denna grad. Ja, huru härmed förhåller sig, därom talar en utredning, som därom gifvits, nämligen: 1:o) att cirka 40% af dem icke hafva utsikt att vinna befordran och 2:o) att de öfriga få stå kvar obefordrade i graden synnerligen länge. Inom infanteriet finnas sergeanter af 2:dra klass, som äro 39, 40, 41, ja, ända till 43 år gamla. Inom artilleriet äro de icke så gamla. Medelåldern är inom infanteriet, d. v. s. det vapen, som har det största antalet sådana underofficerare, i det allra närmaste 34 år. Alltså, ifrån 27 till 34 år ha i medeltal dessa underofficerare stått med denna obetydliga lön. Det har i dag förut af en talare gjorts en jämförelse emellan huru underofficerare i armén hafva det i motsats till underofficerare inom flottan. Jag ber att få erinra därom, att flottan och kustartilleriet icke ha några sergeanter af 2:dra klassen. Den, som ifrån manskapsgraden befordras inom flottan eller kustartilleriet, befordras genast till en grad, motsvarande sergeant af 1:sta klassen. Alltså, hela denna kategori af 2:dra klassens sergeanter, hvilken tynger armén, finnes icke inom flottan och kustartilleriet. Och det är ju icke möjligt annat, än att arméns underofficerare skola göra jämförelser och finna, att de blifva tillbakasatta, under det att däremot flottans underofficerare ständigt blifva frambållna.

På upprepade ställen i det statsrådsprotokoll, som ligger till grund för Kungl. Maj:ts framställning i detta ämne, talas det om hurusom behofvet af förbättrade aflöningsförhållanden för underofficerskåren är allmänt erkändt. Det framhålles, hurusom den nya härordningen ställer på underofficerskåren helt andra och större

fordringar, än som tillförne ställts på densamma. Det framhålles, hurusom på våra underofficerare ställas med afseende å den tid, som de äro upptagna af tjänsten, så stora fordringar, att de, som förr kunde i ganska stor utsträckning syssla med andra göromål och därigenom skaffa sig biförtjänster, numera så godt som icke alls kunna det. Därtill kommer svårigheten att rekrytera underofficerskåren — en helt naturlig svårighet. Jag kan tala om för herrarna, att mer än en sergeant af 2:dra klassen sagt till mig: »Ack, att jag kunde gå tillbaka och åter bli förste konstapel och få detta lugna lif i högsta manskapsgraden i stället för att operera med en usel ekonomi och vara själfständig medborgare» — som de ibland uttryckte sig. Det är af stor vikt, framhålles det i den kungl. propositionen, att bevara det anseende ej blott för skicklighet och tjänstduglighet, utan äfven i socialt hänseende, som underofficerskårerna i allmänhet åt sig förvärfvat. Det är af dessa skäl och på grund af nödvändigheten att hålla vår underofficerskår uppe i alla afseenden, socialt och ekonomiskt, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till herr Wavrinskys motion i ämnet.

Ang. anslaget
till aflönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

Med herr Palme instämde herrar *Beckman* i Linköping, *Pehrsson* i Österby, *Branting*, *Höjer*, *Fürst*, *Nyström*, *Johansson* i Jönköping, *Larsson* i Lund och *Sædén*.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Tingsten: Herr talman! Såsom det torde vara herrarne bekant, utgå underofficerarnes aflöningsförmåner på tvenne olika sätt, allteftersom underofficerarne hafva fri bostad i kronans hus eller icke åtnjuta sådan bostad. Om det kungl. förslag, som här är framställt, bifalles, komma de underofficerare, som *icke* åtnjuta fri bostad i kronans hus, att — under förutsättning att de ligga i ständig tjänstgöring, ett förhållande, som torde bli allmänt efter genomförandet af den nya härordningen — erhålla följande sammanlagda aflöningsförmåner, nämligen sergeanter af andra klassen: i Stockholm och i Göteborg 1,667 kronor 50 öre, i öfriga orter af riket 1,607 kronor 50 öre eller 60 kronor lägre; sergeanter af första klassen: i Stockholm och Göteborg, 1,970 kronor, och på öfriga orter 1,910 kronor; samt fanjunkare i Stockholm och i Göteborg 2,542 kronor 50 öre och på öfriga orter 2,482 kr. 50 öre — allt under den nyssnämnda förutsättningen af ständig tjänstgöring. De åter, som åtnjuta fri bostad i kronans hus, erhålla icke något inkvarteringsbidrag, ej heller någon ersättning för bränsle och lyse, utan åtnjuta i stället naturaförmåner af fri inkvartering samt fritt bränsle och fritt lyse. Dessa naturaförmåner torde kunna sägas vara i regel fördelaktigare än motsvarande kontant ersättning eller kontant bidrag.

Löneskalan, angifven i runda tal, blifver sålunda för de underofficerare, som äro bosatta i Stockholm eller i Göteborg: »lägst klassen, sergeanterna af andra klassen, 1,660 kronor, den mellersta

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

eller sergeanterna af första klassen 1,970 kronor och den högsta klassen, fanjunkarne, 2,540 kronor. För de i landsorten bosatte blifva motsvarande löneförmåner 60 kronor lägre, således: för sergeanter af andra klassen 1,600 kronor, för sergeanter af första klassen 1,910 kronor och för fanjunkarne 2,480 kronor.

Nu har, såsom alla känna, i Kungl. Maj:ts proposition icke framställts något förslag om förhöjning af dagaflöningen för sergeanterna af andra klassen, hvaremot dessa skulle komma i åtnjutande, alltefter omständigheterna, af antingen fri ved och fritt lyse eller ock motsvarande ersättning. Orsaken till denna afvägning af löneförhållandena är omnämnd i Kungl. Maj:ts proposition. I de framställningar, som ursprungligen gjordes till Kungl. Maj:t och öfver hvilka särskildt myndigheterna i den centrala förvaltningen afgifvit infordrade utlåtanden, framhölls, att aflöningsförbättringar vore i främsta rummet angelägna beträffande sergeanterna af första klass och fanjunkarne, under det att man ansåg, att någon förhöjning i aflöningsförmånerna för sergeanter af andra klass icke skulle vara af behovet påkallad. Med hänsyn såväl härtill som ock till den omständigheten, att emellan sergeanters af andra klassen och sergeanters af första klassen aflöningsförmåner icke fanns större latitud än 120 kronor, ansåg man det vara nödvändigt att öka aflöningsförmånerna särskildt för sergeanterna af första klassen och för fanjunkarne, hvaremot man tänkte sig, att en begynnelseaflöning på omkring 1,600 kronor för sergeanterna af andra klass skulle kunna anses tillfredsställande. Däröfver kunna naturligtvis meningarna vara delade. För min del kan jag, från sergeanternas af andra klass synpunkt sedt, icke annat än vara tacksam för det intresse, som har uttalats för deras sak, och jag har endast velat med dessa upplysningar klagöra, på hvilka grunder den kungl. propositionen i denna del blifvit fotad.

I fråga om aflöningsförmånerna vill jag tillägga det, att, om man skall kunna genom bestämmandet af sådana råda bot på tur och otur i befordringsväg, det nuvarande aflöningsystemet icke passar därför, såsom också herr Wavrinsky framhöll, utan man blir i så fall nödsakad att tillgripa ett annat system. Men att framlägga ett alldeles nytt aflöningsystem, det går icke så lätt, utan det kräfver, såsom också här framhållits, en omsorgsfull utredning, så att man i hvarje fall träffar det lämpligaste. Och jag föreställer mig, att, för att få ett sådant aflöningsystem, som här ifrågasatts, bragt å bane, det nog fordras en omgestaltning af samtliga de olika för armén gällande aflöningsstaterna, så att det icke längre blir en särskild aflöningsstat vid hvarje regemente, utan en gemensam aflöningsstat för de särskilda löneklasserna. Men för att kunna gifva sig in på den saken kräfves, såsom nyss sades, en mycket omsorgsfull utredning, så att man verkligen vinner det åsyftade målet.

Här har riktats åtskilligt klander och uttalats ganska hårda ord mot krigsstyrelsen, som beskylles för planlöshet med mera dylikt.

Att härom orda hör väl icke direkt till förevarande ämne, men jag tror mig i alla fall böra göra gällande, att, äfven om misstag begåtts, det icke synes rättvist att säga, att krigsstyrelsen i hela sin verksamhet skulle karakteriseras endast af planlöshet.

Äfvenså har här sagts något, som jag icke vill låta stå ovederlagdt, eller att, därest underofficerarne skulle få inkvartering i kronans hus, deras barn skulle blifva demoraliserade. Äfven jag har haft tjänstgöring vid trupp, som haft ständig förläggning i kasern, och jag vill då framhålla och betona, att barnen till de underofficerare, som stodo under mitt befäl den tid jag tjänstgjorde vid ett sådant i kasern förlagdt regemente, Svea lifgarde, visst icke voro eller blifvit demoraliserade, utan det har visat sig, att de kommit fram i världen och blifvit aktningstvårda medborgare.

Slutligen anhåller jag att, med anledning af hvad herr Thorsson yttrat, få säga några ord om underofficerarnes bostadsfråga. Det är för mig icke möjligt att i ett enda slag få de gamla kasernerna omändrade, så att de för fanjunkarne afsedda lägenheterna på två rum och kök förvandlas till sådana på tre rum och kök, eller de för sergeanterna afsedda lägenheterna på ett rum och kök förvandlas till lägenheter på två rum och kök, såsom föreslaget blifvit af 1901 års kasernbyggnadskommitté och efter hvilket system kasernerna alltsedan blifvit uppförda. Jag har icke hos Kungl. Maj:t till utförande föreslagit någon kasern, där bostadsförhållandena varit sådana, att för fanjunkare beräknats endast två rum och kök och för sergeanter endast ett rum och kök. Men väl har jag tagit dessa frågor i öfvervägande, och en kommitté har blifvit tillsatt för utredning af härpå inverkan förhållanden. Denna kommittés utlåtande har icke ännu inkommit till Kungl. Maj:t, men väntas göra det i dagarna. Och om det då skulle komma i fråga att framlägga ett förslag rörande förbättrade inkvarterings- och bostadsförhållanden för underofficerare, då vill jag hoppas och räkna på, att äfven herr Thorsson skall räcka mig handen och vara med om genomförandet af ett sådant förslag.

Herr Zetterstrand: Herr talman! Då jag icke kunnat till alla delar instämma i de yttranden, som här blifvit af föregående talare afgifna, så har jag begärt ordet för att helt enkelt tillkännagifva det, att jag för min del icke kan finna annat än att samma skäl, som tala för ett höjande af löneförmånerna för första klassens sergeanter och fanjunkare, äfven tala till förmån för höjandet af löneförmånerna för andra klassens sergeanter jämte deras vederlikar, hvarför jag, herr talman, med anledning därpå får instämma i det af herr Wavrinsky gjorda yrkandet.

I detta anförande instämde herrar *Hjärne*, *Bengtsson* i Häradsköp, *Svensson* i Skyllberg, *Warburg*, *Fornander*, *Danielsson*, *Neess*, *Vennersten*, *Nilson* i Örebro, *Nilsson* i Bonarp, *Mallmin* och *Lovén*.

Ang. anslaget till afbättring och rekrytering m. m.
(Forts.)

*Ang. anslaget
till afönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Herr Bergström: Herr talman! Jag kan, herr talman, icke komma ifrån att icke statsutskottet har låtit sig ganska lätt nöja vid sin motivering för afslag å herr Wavrinskys motion, då statsutskottet har hänvisat till herr krigsministerns förut här åberopade yttrande till statsrådsprotokollet beträffande andra klassens sergeanter. Och det synes mig, afven efter herr krigsministerns här hållna anförande, som borde han vara den förste att finna, att hvad han där, i statsrådsprotokollet, yttrat, icke är tillfredsställande, i hvarje fall icke uttömmande. Ty om vi vidga synpunkten för denna fråga, om vi se denna fråga i belysningen af det nödrop, som nyligen kommit från chefen för första arméfördelningen, se densamma i belysningen däraf, att herr statsrådet och chefen för kungl. landt försvarsdepartementet nyligen låtit tillsätta en kommission för utredning af förhållandena beträffande underbefälens rekrytering och utbildning, så torde vi nödgas komma öfverens om att denna fråga måste tagas allvarligare än den hittills har tagits. Det är här icke bara fråga om en höjning eller icke höjning af lönen för andra klassens sergeanter, det är icke bara fråga om att — något som ju i och för sig icke har fulla skäl för sig — öka afståndet i ekonomiskt afseende emellan första och andra klassens sergeanter, utan här springer fram hela den viktiga frågan om vår underofficerskårsinstitution, frågan om dess betydelse i vår armé och frågan huruvida den kan tillgodoses såsom sig bör.

Vi känna alla, att underofficerarne äro af stor betydelse uti den genom 1901 års riksdagsbeslut organiserade armén, likaväl som förut, och framför allt äro de af betydelse med afseende på den inre tjänsten, i fråga om vården om truppen inom kasernen; det är en synpunkt, som sannerligen icke får försummas. Om jag då tänker på denna underofficerskårs ställning förr och nu — eller rättare sagt nu och förr — och om jag tänker på de klagomål, som framkommit från denna underofficerskår och särskildt från andra klassens sergeanter, så kan jag för min del icke komma ifrån, att deras anspråk äro både med afseende på löner och med afseende på någonting annat, som man härvidlag icke får förglömma — att deras anspråk, säger jag, äro att beakta. Ifrån vår svenska underofficerskår framhålles i våra dagar, hurusom den utbildning, hvilken numera, sedan midten eller så af 1890-talet, gifves densamma, är i rent militärt afseende naturligtvis vida intensivare och därmed också vida bättre än utbildningen förut i detta afseende varit. Men ser man däremot på den allmänt medborgerliga utbildningen, den allmänna kunskapsnivån — om jag så får säga — inom vår underofficerskår, så framhålles det åtminstone från detta håll — och där bör väl sakkunskap därom finnas — att med den är det numera icke så väl ställt, som det förut varit. Uti vår tid talas det ju så ofantligt mycket om fälthögskolan och att vi skola under värnplikstiden fostra våra söner till goda medborgare på samma gång som vi utbilda dem i militärt afseende, och då

böra vi alla förstå vikten af att den allmänna bildningsnivån hos det befäl, som faktiskt står de värnpliktige närmast, icke sänkes.

I detta sammanhang kommer man naturligtvis att fråga sig, hvarifrån de element hämtas, som skola intaga ställningen såsom deras närmaste uppfostrare. Atminstone från underofficershåll säges, att det i detta afseende också har framträdt en gifven skillnad, ity att medan förr en hel del af medelklassens söner ägnade sig åt här ifrågavarande, ingalunda oviktiga värf, så är detta nu icke längre förhållandet i samma grad.

Jag har velat påpeka dessa allmänna synpunkter, hvilka enligt mitt förmenande, jämte själfva lönefrågan, måste tagas i betraktande i denna tid, då frågan om rekryteringen af vårt underbefäl och om dess utbildning står på dagordningen.

Det är klart, att det icke allenast med afseende å underofficers ställning inom armén är för honom af *direkt* betydelse, att hans kunskapsnivå är relativt hög. Det är för honom tillika af betydelse, när han väl har afgått ur sin tjänst, för att han då skall kunna blifva i tillfälle att söka sig en plats, en bärgning vid sidan af hvad han erhåller i pension. På frågan om rekryteringen af underbefälskåren återverka naturligtvis i sin tur de möjligheter, som för underofficerarne förefinnas i afseende å löneförhållanden, befodringsförhållanden och i afseende å den allmänna utbildningen.

Här har redan varit på tal att vid sammansättningen af den kommitté eller, rättare sagdt, den kommission, som herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet nyligen tillsatt för att taga i öfvervägande frågorna om underbefälens rekrytering och underbefälens utbildning, representanter för kåren också hade bort erhålla plats i denna kommission. För min enskilda del får jag säga, att det har slagit mig, att så icke blifvit händelsen. Om regeringen i våra dagar sätter till en kommitté för att behandla t. ex. arbetarfrågor, lärer det väl icke vidare blifva fallet, att man i en sådan kommitté icke äfven gifver plats åt arbetarne, åt dem som det faktiskt gäller. På samma sätt synes det mig, som om man, när man tillsätter dylika militära kommissioner, i hvarje fall numera borde där bereda plats icke blott åt officerare, utan äfven åt underofficerare; och jag vill säga, att det är för mig förvånande, att herr statsrådet och chefen för landtförvarsdepartementet icke funnit skälighet att så göra.

Med hvad jag nu yttrat har jag endast velat framhålla, att denna fråga utan tvifvel kommer att vidga sig till att blifva en mycket allvarlig fråga med afseende å befälsförhållandena inom vår armé för framtiden. Det har ju inom vår officerskår yppat sig vissa tecken till att man velat tränga tillbaka underofficersinstitutionen, förvandla den till något annat än hvad den för närvarande är i vårt land. Huruvida detta ur rent militära synpunkter sedt må vara påkalladt, kan jag icke bedöma. Min öfvertygelse är likväl, att man bör se till, att man därvidlag icke går för hårdhänt

Ang. anslaget till aflöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

till väga, utan verkligen åt underofficerarne och underofficerskåren bereder den ställning, att de kunna uträtta det viktiga värf, som är dem pålagdt och som jag icke tror att officerskåren ensam kan för framtiden åtaga sig.

Det är klart, herr talman, att jag för min del ansluter mig till herr Wavrinsky's motion.

Med herr Bergström förenade sig herrar *Hildebrand, af Callerholm, Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Larsson* i Göteborg, *Wallis, Staaff, Beckman* i Djursholm, *Moll, Martin, Johansson* i Öja, *von Schéele, von Geijer, Starbäck, Sundin, Andersson* i Baggböle, *Röing, Kjellberg, Sandquist* och *Berg* i Stockholm.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Herr talman! När jag nyss hade ordet, lämnade jag till ett senare tillfälle att framställa yrkande i afseende å min motion n:o 57 och skall nu i allra största korthet göra det.

Innan dess ber jag emellertid att få uttala ett beklagande däraf, att herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet kände sig träffad — om nu så verkligen var förhållandet — af mitt uttalande angående planlöshet o. s. v. Jag har därmed endast velat träffa systemet, men ingalunda någon viss person och allra minst den nuvarande chefen för landtförsvarsdepartementet, om hvilken vi väl alla äro öfverens, att han framgångsrikt och ifrigt sträfvar till införandet af förbättringar, där så ske kan, både på detta och andra områden.

Jag har i min motion angifvit så många skäl, hvarför vi icke borde tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning om att de underofficerare, som blifva inkvarterade i kronans hus, skola kostnadsfritt tillhandahållas bränsle och lyse, att jag icke vill upprepa dem. I förhoppning att åtminstone en del af kammarens ledamöter tagit del af min motion, kan jag inskränka mig till att endast åberopa den ekonomiska sidan af saken. Herr statsrådet har påpekat, att det är förmånligt för underofficerarne att få inkvartering i så måtto som att den ersättning, de eljest komma att åtnjuta för bränsle och lyse, är mindre än verkliga värdet däraf. Det framgår ju också redan af min motion, att jag har erinrat om att arneförvaltningen beräknar verkliga kostnaden för bränsle och lyse till 188 kronor för fanjunkare, under det att han skulle komma att åtnjuta endast 130 kronor i ersättning. Jag vet emellertid icke, om arneförvaltningen uppställt denna siffra, 130 kronor, under förutsättning att det skulle vara resultatet af ansträngningarna att genom inköp i stor skala vinna lägsta möjliga pris, eller om man menar, att en inskränkning i detta pris kan vinnas genom upphandling i stor skala. Emellertid har jag icke så stort förtroende för dessa upphandlingar till billigt pris som möjligen herr statsrådet och arneförvaltningen kunna hafva. Vissa sorgliga förhållanden i våra

dagar som yppat sig i vårt land i afseende å upphandlingar, särskildt å en ort, som ligger oss mycket nära, peka på att det icke alltid är så väl beställt härmed, och jag föreställer mig att, om en kontant ersättning för bränsle och lyse lämnas underofficerarne, de skola genom samverkan, genom kooperation, kunna sköta denna sak bättre själfva, än det skulle kunna ske på det sätt Kungl. Maj:t önskar. Faktum är emellertid, att de allesammans, äfven om de se en utsikt att få bättre förhållanden på det sätt Kungl. Maj:t föreslagit, i alla fall allesammans, alla grader utan undantag, undanbedja sig denna form, emedan de befara ledsambeter och olägenheter däraf, synnerligast de gifta. Under sådana förhållanden synes det mig olämpligt att påtvinga dem detta, då det icke kan ligga någon ekonomisk fördel för staten däri, såvidt jag kan förstå.

*Ang. anslagrt
till aflöning
och rekrytering
m. m.
(Forts.)*

Jag tillåter mig därför yrka bifall till min motion med den skillnad att orden »och kustartilleriets» utgå, så att mitt yrkande kommer att lyda på följande sätt: att Riksdagen ville, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om kostnadsfritt tillbandahållande af bränsle och lyse till samtliga arméns underofficerare, som bo i kronans hus, lämna dem, som ej inkvarteras i de nya, modernt inredda kasernerna, kontant bidrag till nämnda förnödenheters anskaffning med de beräknade beloppen 130 kronor för fanjunkare och 100 kronor för sergeanter och lika för deras respektive vederlikar.

Herr talman, jag anhåller om proposition å detta mitt yrkande.

Herr Eriksson i Bäck: Då här har så starkt framhållits, att det skulle vara den i anseende till några föregående talares åsikt alltför ringa aflöningen för särskildt 2:a klassens sergeanter, som skulle orsaka svårigheter att rekrytera för dessa platser, så kan jag icke låta ett sådant yttrande stå oemotsagdt.

Det har påståtts, att dessa 2:a-klass-sergeanter föra ett lif af umbärande och nöd. Ja, mina herrar, om hvar person i vårt land, som icke har en inkomst af öfver 1,600 kronor på landsbygden eller 1,660 kronor i Stockholm, skall anses lida umbäranden och nöd, ja då, mina herrar, vet jag icke hur det är ställdt i landet!

Skola vi tänka oss att tillmötesgå sådana anspråk, då få vi väl vara beredda på att budgeten skall komma upp i rent af häpnadsväckande summor.

Det har äfven framhållits af talare, som representera liknande åskådningssätt, att dessa personers förhållande i tjänsten skulle vara beroende af den aflöning de åtnjuta. De skulle med ett ord till följd af denna aflönings ringhet icke sköta sin tjänst så, som de eljest skulle göra. Åtminstone tyckte jag mig finna, att tankegången i yttrandet var något liknande. Jag kan likväl icke tänka mig, att saken förhåller sig sålunda. De personer, hvarom här är fråga, hafva väl icke tagit tjänst för aflöningens skull bara, utan de ha väl också tagit anställning af intresse för tjänsten, och de skola

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

väl icke göra det sätt, hvarpå de sköta tjänsten, uteslutande beroende af aflöningen. De veta ju på förhand hvilken lön de skola få, och då kunna de väl låta bli att ägna sig åt denna tjänst, om de icke ämna sköta den på ett tillfredsställande sätt.

En talare framhöll, att korpraler och distinktionskorpraler redde sig bra, så länge de hade så att säga förmyndare för sig, som ställde det för dem så, att de kunde reda sig, men sedan de blefvo beforderade och fingo högre aflöning och skulle sköta sig själfva, visade det sig, att de icke kunde stå på egna ben. Skola vi, mina herrar, hjälpa sådana med aflöning, vet jag icke hvart det skall bära hän.

Vidare har här påpekats, att medelklassens söner icke mera ägna sig åt dessa tjänster i den omfattning de förr gjorde. Ja, mina herrar, jag medger också, att så är förhållandet, men jag vill därvidlag påstå, att det icke är aflöningens fel, att så blifvit förhållandet, utan orsaken är det lefnadssätt, som förts vid våra regementen. Detta lefnadssätt har förstört så många af medelklassens söner, som där gjort sin tjänst, att föräldrar af medelklassen sett sig nödsakade att allvarligt söka afhålla sina söner från att gå in vid armén. Därpå, mina herrar, beror till stor del svårigheten att rekrytera kåren, men icke är det uteslutande aflöningens fel.

Herr talman, jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk några ögonblick med anledning af en del yttranden, som fällt. Herr Carl Persson antydde, att jag i mitt förra anförande skulle, hvad manskapet beträffar, visat missbelåtenhet med utskottets hemställan. Det har jag icke gjort, utskottet har bifallit hvad Kungl. Maj:t i denna del föreslagit, och mera kan ej begäras af utskottet.

Vidare ber jag att få säga några ord gentemot herr statsrådets och chefens för landtförsvarsdepartementet uttalade förmodan, att den af mig antydda demoralisationen icke skulle vara att befara därför, att bostäderna förläggas intill de olika logementen. Äfven om man kan konstatera, att sådant här i Stockholm vid vissa regementen kunnat praktiseras utan några egentliga olägenheter, så vill jag betona, att om man gör detta till regel, att lägga de ifrågavarande bostäderna vägg i vägg med logementen, skall ovillkorligen däraf följa obehag af mångahanda slag och, äfven om man döpte om den nya fälthögskolan till folkhögskola, jordmånen i kasernen i alla fall icke hvarken är eller blir lämplig för att där uppfostra småttingar. Vill man nu åstadkomma en kontroll från underofficerarnes sida, att manskapet sköter sig ordentligt och reglementsenligt, då synes mig detta kunna arrangeras på ett sådant sätt, att man åt underofficerarne bygger bostäder, som äro fristående, men i alla fall tillräckligt nära för utöfvande af denna kontroll. Då skulle också den tanke, som här kommit fram, att låta dessa underofficerare få disponera kåltäppor,

kunna bra mycket bättre realiseras, än om familjerna skulle bo inne i kasernerna och dess medlemmar endast en och annan gång, efter att ha passerat hela kaserngården, mer eller mindre långt från kasernen få hvila sig i de där kåltäpporna.

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

Herr statsrådet sade här, att en kommission var tillsatt, som skulle utreda denna bostadsfråga. Jag får då verkligen beklaga, att samtidigt med att denna kommission håller på med denna utredning, fortsätter man att bygga efter de gamla beräkningarna, hvilka, såsom herr statsrådet själf sade i sitt anförande, icke kunna anses vara fullt riktiga. I den nya kasern, som för närvarande är under uppförande vid skånska dragonregementet i Ystad, bygger man nämligen sex bostäder åt sergeanter och sex bostäder åt fanjunkare. Är man på det klara med att man i och med 1901 års förslag kommit in på en galen väg, synes det mig, som om herr statsrådet bort inställa byggandet af dessa bostäder, hvilka uppförande obetingadt kommer att medföra ökade kostnader, då de en gång skola förändras och göras mera tidsenliga.

Herr Elowson: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning af ett yttrande, som här fälldes af en talare å stockholmsbänken. Han talade om sin erfarenhet angående förhållandet mellan officerare och underofficerare och nämnde därvid, att vissa tecken tydde på att officerskåren skulle vilja tränga tillbaka eller så att säga trycka ned underofficerarne. Jag vill naturligtvis icke bestrida, att han varseblifvit sådana tecken, men jag vill uttala, att af några enskilda fall är man icke berättigad att draga en allmän konklusion. Jag har för min del en helt annan erfarenhet i detta afseende. Jag har ofta iakttagit, såväl vid samtal som eljest, att officerarne alldeles tydligt ha den uppfattningen, att underofficerarne äro ett synnerligen viktigt element i vår arméorganisation, och till min erfarenhet har det icke kommit, att officerarne ha visat något hvad man kallar öfversitteri mot underofficerarne, utan att snarare ett godt förhållande råder mellan dessa båda kårer. Detta, herr talman, är min erfarenhet.

Herr Wavrinsky i Stockholm: Med anledning af hvad herr Eriksson i Bäck här nyss yttrade vill jag påpeka, att då han liksom herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet här talade om lönebeloppen för 2:a klassens sergeanter, var detta de belopp, som dessa sergeanter kunna komma till under de mest gynnsamma omständigheterna, hvilket noga torde observeras.

Jag ber äfven att få korrigera herr Erikssons uppfattning i ett afseende. Om han menade, att jag skulle ha sagt, att underofficerarne just på grund af den låga aflöningen icke skötte sin tjänst så, som sig borde, så vill jag säga, att jag åtminstone för min del fritager mig från att ha gjort någon antydning alls i den vägen.

Då den siste ärade talaren vände sig mot ett yttrande, som

*Ang. anslaget
till öfönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

här skulle ha fällts, att officerarne skulle vilja »trycka ned» underofficerarne, så får jag förklara, att för den händelse, att han därvid syftade på hvad jag sagt, detta hans uttalande helt och hållet beror på ett missförstånd från hans sida. Jag har för min del aldrig sett eller haft kännning af att officerarne vilja trycka ned underofficerarne. Däremot råder nog på sina håll — och därför tror jag, att man ur militär synpunkt kan anföra några goda skäl — den meningen, att man måhända borde aflösa den nuvarande underofficerskåren med subalterner och reservofficerare, så att underbefälet endast komme att bestå af underbefäl i manskapsgrad. Man åsyftar således därmed att få till stånd en helt annan organisation, men man afser därför icke att trycka ned underofficerarne, emedan man icke respekterar dem. Man vill endast söka göra själva organisationen bättre och lämpligare, menar man, genom att efter preussiskt mönster taga bort underofficersgraden, undantagandes för befattningar med sådan tjänstgöring inom kasernen, som nu åligger vissa fanjunkare.

Hvad sålunda detta yttrande, att officerarne vilja trycka ned underofficerarne, beträffar, så är det en fullkomlig missuppfattning att tillskrifva mig detsamma; jag har icke gjort något sådant uttalande och har icke någon anledning att yttra mig om den saken.

Herr Johansson i Jönköping: Den nu föredragna punkten i statsutskottets föreliggande utlåtande innehåller jämväl ett afstyrkande af den utaf mig väckta motionen om viss förbättring i aflöningen åt de vid artilleriet och fortifikationen anställda tyghandtverkarne. Statsutskottet har emellertid gjort detta afstyrkande i ordalag, som gifva till känna, att utskottet funnit min framställning fullt befogad. Utskottets enda motiv för afstyrkandet är det, att utskottet fått sig bekant, att Kungl. Maj:t till en kommande Riksdag ämnar göra framställning om en omorganisation af de ifrågasvarande tyghandtverkarnes löneförhållanden, och vid sådant förhållande, såsom naturligt är, icke funnit sig böra förorda bifall till min här gjorda framställning.

Såsom frågan nu ligger, skall jag icke heller yrka bifall till min motion, utan jag vill nöja mig med att endast till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet rikta en vördsam hemställan, att det icke måtte dröja länge, innan den utlofvade framställningen i detta ämne kommer.

Medan jag har ordet, ber jag att få framhålla en annan sak och stryka under ett påpekande, som gjorts här i debatten, men som synes mig icke hafva blifvit tillräckligt uppmärksammat. På sid. 29 i det föreliggande statsutskottsutlåtandet förekommer en passus, som jag skulle önska icke hafva funnits därstädes. Kungl. Maj:t har i statsverkspropositionen rörande denna hufvudtitel berört underofficerarnes rätt till bostadsförmån i kasernerna och eventuellt till inkvarteringsbidrag, där en sådan förmån icke kan beredas dem.

Utskottet har icke gjort någon direkt invändning mot Kungl. Maj:ts förslag i denna del, men det har uttalat, att dylikt inkvarteringsbidrag endast bör ifrågakomma i ett visst fall, nämligen då för vederbörande underofficerare bostadslägenhet icke funnes att tillgå inom kasernen.

Ang. anslaget till aflönning och rekrytering m. m. (Forts).

Här har emellertid under debatten påvisats, att vi ha en hel del äldre kaserner, liksom ock att andra sådana lära vara under byggnad, där bostäderna åt sergeanterna och deras vederlikar utgöras endast af ett rum och kök. Man måste erkänna, att en bostad på blott rum och kök för en sergeant, som kanske har en stor familj, icke är tillfredsställande eller motsvarar de kraf, som en person i hans ställning dock kan anses ha rätt att i våra dagar ställa på sin bostad. Jag tror, att det vore mycket olyckligt, om underofficerarne vid samtliga regementen skulle åläggas att flytta in i och begagna sig af sådana bostäder i kasernerna, såvidt de vilja åtnjuta förmånen af fri bostad, och att alltså till exempel en sergeant, som har så stor familj, att det för honom är hardt när omöjligt att inrymma densamma i en dylik lägenhet, skall rent af tvingas att med sin i och för sig ganska knapphändig lön äfven bekosta bostad utom kasernen. Detta vore verkligen hardt. Och då vi ju måste erkänna, att bostäder af omförmäld beskaffenhet icke motsvara billiga anspråk från underofficerarnes sida, så anser jag det icke vara för mycket, om Riksdagen medgäfvit, att inkvarteringsbidrag finge utgå till underofficerare äfven i andra fall än sådana, där bostäder icke funnes att tillgå inom kasernen. Jag föreställer mig, att det förnuftigaste och riktigaste härvidlag vore, att det vid hvarje regemente i kasernerna bereddades bostäder för endast en del af underofficerarne. Från den militära manskapsvårdens synpunkt är det ju önskligt och nödvändigt, att en del af underbefalet bor inom kasernen, men jag tror icke, att det är nödvändigt, att alla underofficerare bo där. Om till exempel en tredjedel eller en fjärdedel af hela antalet underofficerare tillätes bo utom regementsbyggnaderna, och man åt dem lämnade ett mot deras utgift för bostad svarande inkvarteringsbidrag, så kunde man tilldela dylikt bidrag just åt sådana underofficerare, som hade större familjer eller vore äldre i tjänsten eller för öfrigt hade giltig anledning att bo utom kasernen. En dylik förnuftig anordning hindras genom det af mig åsyftade uttalandet i utskottets motivering, och därför önskar jag att detta uttalande icke funnits därstädes.

Då emellertid herr talmanen på förfrågan förklarar sig icke anse sig kunna framställa proposition på ett yrkande, att omförmälda passus måtte utgå ur motiveringen, måste jag inskränka mig till att uttala mitt beklagande af att densamma kommit in i motiveringen. Men jag ber att få till herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet rikta en vädjan, att han icke af denna passus i utskottets betänkande måtte finna sig förhindrad att söka ordna ifrågasvarande förhållanden på ett sätt, hvarigenom befogade anspråk på

Ang. anslaget
till aflönning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)

en människovärdig bostad från våra underofficerars sida icke måtte alltför mycket åsidosättas, och jag hoppas, att man här i denna kammare är enig om att för en sergeant, som har stor familj och är gammal i tjänsten, icke en bostad på ett rum och kök kan anses motsvara de anspråk, han skäligen kan ha. Det vore icke Riksdagen värdigt att godkänna en grundsats, hvarigenom en dylik beställningshafvare skulle tvingas att flytta in i en sådan bostad, för så vidt han icke af sin knapphändiga lön själf vill bekosta en annan.

Herr Wavrinsky i Stockholm: På samma gång som jag instämmer med den föregående talaren i afseende på hans motion, ber jag få bemärka, att denna rörde tyghandtverkarne vid artilleriets stater och vid fortifikationen. Nu gör emellertid utskottet det uttalandet, att det blifvit upplyst om att till en kommande riksdag framställning kommer att göras om en omorganisation af tyghandtverkarnes vid de olika truppslagen aflöningsförhållanden, och jag vågar då uttala en förhoppning, att i denna utredning också måtte ingå utredning rörande aflöningsförhållandena för tyghandtverkarne vid *trängen*, som särskildt äro oroliga, i anledning af denna motion, att de skulle bli bortglömda.

Herr Branting: Herr talman! Största delen af denna ganska långa debatt har rört sig om det anmärkningsvärda förhållandet, att sergeanter af andra graden här blifvit undanskjutna och icke kommit i åtnjutande af fördelar, motsvarande deras något bättre ställda kollegers. Det har då varit af intresse att lyssna till de skäl, som anförts därför under diskussionen, ty uti de skrifna aktstyckena äro dessa synnerligen obetydliga. Utskottet nöjer sig ju med en hänvisning till hvad Kungl. Maj:t yttrat, och Kungl. Maj:t yttrar därom endast, att sergeanterna af andra klassen vid jämförelsevis unga år komma i åtnjutande af den för dem bestämda aflönningen.

När herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet yttrade sig om denna sak, framhöll han också som det egentligen enda argumentet, att *begynnelselönen* skulle vara tillräcklig efter de anspråk, som kunde ställas på denna tjänstebefattning. Jag skall icke tvista med honom i denna sak. Men då kvarstår, fullkomligt ovederlagdt och, som mig synes, ovederläggligt, det faktum, att, om också begynnelselönen kan räcka, den dock alldeles icke räcker till sedan, när dessa sergeanter så länge få stå kvar på samma punkt och icke komma vidare. Enligt den tablå, som herr Wavrinsky förut åberopat, och hvilken också tillställts mig, befinnes det vara en skillnad mellan medelåldern, då vederbörande befordras till andra klassens sergeanter, och den medelålder, som de för närvarande verkligen inneha, en skillnad, hvilken på somliga håll uppgår till 5, 6, 7, ja, ända till 9 år. Om man nu äfven medger en viss lön vara tillräcklig vid begynnelsen på en bana, så torde det icke vara rimligt, att samma lönebelopp 9 år därefter också skall anses till-

räckligt, när man såsom här nästan nått upp till medelålder och flertalet bildat familj. Det är ur denna synpunkt, som det tyckes mig synnerligen klart, att herr Wavrinskys motion verkligen tillgodoser ett befogadt kraf, och därför, herr talman, skall jag be, särskildt då man icke på något sätt bemött eller kunnat bemöta denna erinran, att få yrka bifall till motionen. Och jag hoppas, att de talrika instämmanden, som ägt rum i detta fall, också måtte afspeglas i utgången af den blifvande voteringen.

Ang. anslaget till aflöning och rekrytering m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning af herr Johanssons i Jönköping anförande om bostadsfrågan, då han vände sig mot ett yttrande af utskottet, däri det sagt, att enligt dess mening »inkvarteringsbidrag icke bör, i den mån kaserner för respektive truppförband blifva uppförda och inredda, ifrågakomma till andra af nämnda personal än dem, hvilka bo utom kasernen på grund af att bostadslägenhet därstädes icke finnes disponibel». Talaren önskade, att en sådan passus som den utskottet här uttalat icke borde finnas, men jag vill framhålla, att huru hög tanke man än har om underofficerskåren och officerskåren i öfrigt, så går det väl dock icke an, att Riksdagen först låter uppföra dyrbara byggnader och däri inrätta bostäder af större eller mindre storlek till tjänstemän af olika grader, och sedan de äro disponibla och det händer, att en och annan anser att lägenheten icke lämpar sig för honom, staten skulle gifva inkvarteringsbidrag till sådana personer och låta lägenheten stå tom. Så långt kan väl Riksdagen icke gå i eftergift för dem, åt hvilka dessa byggnader blifvit uppförda. Man har byggt bostäder åt officerskåren i Norrbottens regemente vid Boden och beräknat visst antal rum för gifta och ett mindre antal rum för ogifta, tillhörande samma klass. De, som få de mindre bostäderna, få afstå från sitt hela hyresbidrag såväl som de, hvilka få sig anvisade de större bostäderna. Men om den, som till exempel fått den mindre lägenheten, skulle komma och säga, att han icke ville taga den i besittning utan själf hyra lägenhet, om han finge hyresbidrag, så skulle detta förrycka hela staten, om man medgäfve något sådant. Först då lägenhet icke finnes disponibel i statens hus må det bero på officerarne själfva att välja bostad emot erhållande af bestämdt hyresbidrag.

Herr Johansson i Jönköping: Jag vill endast påpeka, att den invändning, som gjorts mot mitt förra anförande, alls icke träffar detsamma. Jag har aldrig påyrkat en anordning, hvarigenom lägenheter skulle komma att stå tomma i kasernerna. Jag ber få påpeka, att flera kaserner ju ännu icke äro byggda. Om man i dessa kaserner, som framdeles skola byggas, inreder fullt ändamålsenliga bostäder, då finnes intet skäl att medgifva några underofficerare att bo utanför kasernen och uppbära hyresbidrag. Men det har blifvit

*Ang. anslaget
till aflöning
och rekryte-
ring m. m.
(Forts.)*

upplyst, att i en del redan byggda kaserner finnas talrika lägenheter, som endast innehålla ett rum och kök för underofficer. Det skymtade fram i det yttrande, som herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet hade, att han själf icke finner detta tillräckligt, utan är betänkt på att åvägbringa en förändring i detta afseende. Man har sålunda att motse, att man inom de redan förhandenvarande kasernerna nödgas förändra befintliga lägenheter på det sättet, att man sammanför rum, som nu tillhöra olika lägenheter, och därigenom erhåller lägenheter på två rum och kök i stället för ett rum och kök. Men då kommer antalet lägenheter tydligen icke att räcka för det antal underofficerare, som finnes vid regementena, utan antingen måste nya byggnader uppföras eller ock måste en del underofficerare bo utanför kasernerna och erhålla inkvarteringsbidrag. Hvilkendera utvägen man än väljer, så behöfver icke den eventualitet inträda, som herr Persson i Stallerhult framkastade gentemot mitt förra anförande. Finnes det inom kasernerna tillräckligt många och tillräckligt rymliga bostäder för underofficerare, då kan det icke komma i fråga, att man låter somliga af dem bo utanför och gifver dem hyresbidrag. Men om det icke finnes ett tillräckligt antal lägenheter, eller om de, som finnas, äro i vissa afseenden otillfredsställande, så att man nödgas ändra dem, då inträder ju nödvändigheten att låta somliga bo utanför, och då menar jag, att denna rätt skulle i första hand tillkomma dem, som ha stora familjer eller som af andra lika giltiga anledningar behöfva bo utanför kasernen. För öfrigt upprepar jag, att jag icke är öfvertygad om att det är nödvändigt, att man i kasernerna inrättar precis så många lägenheter som det finns underofficerare. Jag tror det är riktigare, att man där inreder bostäder endast för så stort antal underofficerare, som man behöfver ha boende där, och bereder tillfälle för de öfriga att bo utom kasernen med åtnjutande af hyresbidrag. Det kommer alltid att finnas en del underofficerare, som på grund af familjeförhållanden ha svårt att begagna sig af kronans bostäder.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad samt herr talmannen förmält sig till en början komma att framställa proposition angående herr Wavrinskys i Stockholm motion n:o 57, gaf herr talmannen i öfverensstämmelse med de yrkanden, som i sådant hänseende under öfverläggningen förekommit, proposition först på bifall till utskottets hemställan om afslag å berörda motion, såvidt densamma anginge fjärde hufvudtiteln, och vidare på bifall till samma motion i nämnda del; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen hafva flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren i enlighet med statsutskottets hemställan afslår herr Wavrinskys i Stockholm motion n:o 57, såvidt densamma angår fjärde hufvudtiteln, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit samma motion i nämnda del.

Voteringen utvisade 93 ja, men 102 nej, hvadan motionen uti ifrågavarande del af kammaren bifallits.

Beträffande utskottets hemställan i öfrigt biföll kammaren, efter af herr talmannen gifna propositioner i ämnet, hvad utskottet hemställt med de af herr Wavrinsky i Stockholm under öfverläggningen däri föreslagna ändringarna.

Efter föredragning af *punkten* 7, angående anslaget till intendenturkåren, begärdes ordet af

Ang. anslaget till intendenturkåren.

Herr von Geijer, som yttrade: Herr talman! Jag har begärt ordet vid föredragningen af denna punkt, därför att jag skulle vilja föra talan för en till denna punkt hörande kår, som jag finner vara tillbakasatt. Det gäller nämligen förrådsförvaltarna. Hvad som i detta ärende är anfördt, återfinnes under den nästföregående, 6:e, punkten, sid. 18 och 19. Där står angifvet, att förrådsförvaltarna hos Kungl. Maj:t gjort framställning om en löneförbättring, gående ut därpå, att dagaflöningen måtte höjas från 2 till 3 kronor, och att det efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring dem tillkommande ålderstillägg måtte höjas från 300 till 500 kronor, att ett lika stort ålderstillägg tillades dem efter ytterligare 5 års väl vitsordad tjänst, hvarförutom de hemställt, att deras inkvarterings- och servisbidrag måtte ökas i Stockholm och Göteborg med 100 samt å annan ort med 60 kronor. De myndigheter, som hörts i detta ärende, och Kungl. Maj:t, som beslutat härutinnan, ha emellertid icke ansett sig kunna gå dessa önsknings till mötes på annat sätt, än att de uttalat sig för att aflöningen måtte höjas i samma mån, som en löneförbättring ansåges böra tillkomma arméns fanjunkare. Det är mot detta tillvägagångssätt att sätta likhetstecken mellan förrådsförvaltare och fanjunkare vid armén, som jag för min del skulle vilja rikta en anmärkning. Jag vill då först erinra om att denna princip, om den så skall kallas, visst icke tillämpas öfver hela linjen inom armén. Där finnas, om jag icke är alldeles oriktigt underbyggd, utom förrådsförvaltarna, 18 civilmilitärer med fanjunkares

Ang. arslaget
till intenden-
turkåren.
(Forts.)

rang, nämligen inom artilleriet 11 besiktningsrustmästare och 2 verkmästare samt vid fortifikationen 5 verkmästare af första klass. Samtliga dessa ha fanjunkares lön, men åtnjuta ett ålderstillägg af 500 kronor, i motsats till förrådsförvaltarna, som endast äga ett sådant på 300 kronor. Men det är icke allenast den olikhet, som förefinnes i detta afseende, utan det är ett annat skäl, som väger tyngre härvidlag, och hvarför jag opponerar mig mot likställigheten mellan fanjunkare och förrådsförvaltare, nämligen pensionen. Fanjunkarne vid armén åtnjuta sådan vid 50 år, då däremot enligt nuvarande bestämmelser förrådsförvaltarna först vid 65 år bli berättigade till sådan pension. Visserligen är förslag å bane, att denna ålder skulle sänkas till 60 år, men dock föreligger en 10 års skillnad. Således förefinnes redan nu en faktisk olikhet mellan förrådsförvaltarnes och fanjunkarnes löneförmåner. Oafsedt detta anser jag emellertid det vara en mekanisk sammanbindning af två saker, som icke böra förbindas. Det är tjänstens vikt och värde och de kvalifikationer, som den kräfvat, hvilka böra vara bestämmande, huruvida den ene eller den andre skall ha högre lön. Ser man på detta, kan man icke finna annat än att förrådsförvaltarna måste graderas betydligt högre än en vanlig fanjunkare i armén.

Jag tror nu knappast, att här finnas många i kammaren, som hafva fullt reda på hvad en förrådsförvaltarejänst innebär. Jag har tagit litet reda på saken och vill nu endast hänvisa till hvad instruktionen för förrådsförvaltare i denna del innehåller. Författningen är af år 1901, och den föreskrifver i sin 34 § bl. a., att förrådsförvaltare skall under uppbördsmannaansvar mottaga, vårda och redovisa regementets materiel. Om vi nu se till, hvori denna materiel består, så skola vi finna, att däri inbegripes en mångfald af olika persedlar, hvilka i regementets persedelredogörelse rubriceras under en massa hufvudbenämningar, sålunda i beklädnadspersedlar, utredningspersedlar, remtygspersedlar, gevärspersedlar och gevärsammunition, sängservispersedlar och handdukar. Jag skall här afbryta uppräknigen för att ej trötta kammaren. Endast det vill jag säga, att det finnes 21 sådana hufvudafdelningar, men då hvar och en af dessa hufvudafdelningar i allmänhet omfattar 30, 40, ja, ända till ett hundratal stycken slag af persedlar, och i en sådan underafdelning kan det finnas ända till 7,000 stycken eller par, så finna vi, att såväl redovisningen som vården häraf är utomordentligt både omfattande och ansvarsfull. Härvidlag är vidare att beakta, att förrådsförvaltare är personligen ansvarig för samtliga dessa persedlar. Fattas vid inventeringen något, som står upptaget på persedellistan, är han skyldig att ersätta det. Men utöfver hvad jag nu sagt åligger det vidare förrådsförvaltare att närmast öfvervaka de för nyttillverkning och iståndsättning af nyssnämnda materiel förekommande arbeten vid regementets förråd och verkstäder, vidare att utöfva närmaste tillsyn öfver såväl regementets öfningsfält med hvad därtill hör och de åt regementet upplätta kronobyggnader, som ock verkställigheten af arbeten till öfnings-

fältets och byggnadernas underhåll, samt slutligen, men ej minst, att vid leveranser till regementet öfvervaka varornas riktiga vägning eller mätning. Af det uppräknade framgår sålunda, att befattningen är ytterst grannlaga och ansvarsfull samt förenad med ett mycket stort uppboordsansvar. Detta varierar gifvetvis vid olika regementen, men på samma gång som det vid de stora infanteriregementena kan gå upp till ett belopp af ända till en million kronor, torde det dock aldrig understiga ett belopp af 600,000 kronor. Jag förmenar sålunda, att det kräfvades stora kvalifikationer för en person att handhafva denna mycket grannlaga befattning. Jag vill så vidare påpeka, att det äfven kräfvades af honom en utbildningstid af 9 månader. Vidare: att hans tjänst är, hvad de yttre villkoren beträffar, ytterst ansträngande och besvärlig, den faller inom kalla, dragiga förrådsrum, och det hjälpmanskap, som står honom till buds, är ofta af den arten, att det icke lämnar honom så mycket hjälp, som i författningen därmed afses.

*Ang. anslaget
till intenden-
turkåren.
(Forts.)*

Den förste talaren antydde, att en sparsambet kan gå för långt, att man genom att knipa för mycket kan göra sig skyldig till det felet att göra den valuta, man får, för knapp. Jag undrar just, om ej detta är tillämpligt på ifrågavarande kår. Generalintendenten, som blifvit hörd i ärendet, har i den skrifvelse, som han afgifvit, yttrat, att förrådsförvaltarekåren hittills kunnat rekryteras med eliten af underofficerskåren. Men jag undrar, om detta goda förhållande länge kan fortfara. Det är väl icke för mycket sagdt, att redan tecken föreligga på, att detta goda förhållande icke länge skall äga rum. Kräfva vi så mycket af förrådsförvaltarne, synes mig å andra sidan rättvisan kräfva, att vi tillgodose deras berättigade intressen, så mycket mer, som jag är lifligt öfvertygad om, att vi här på samma gång tillgodose statens intressen. Vi böra nämligen betänka, att en mobilisering i ej oväsentlig mån är afhängig just af huru förrådsförvaltarne sköta sin tjänst. Det torde väl då vara klokt, att vi för dem ordna det så, att mobiliseringen kan ske på det sätt, som är önskvärdt. Något yrkande i ärendet är ju icke framställt från Kungl. Maj:ts sida och ej heller från enskildt håll under riksdagens lopp. För mig återstår sålunda endast att rikta en vördsam hemställan till herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet, att han måtte välvilligt beakta de ord, jag här fällt, och det intresse, jag sökt förvara, så att han har saken i vänligt minne vid uppgörandet ett annat år af statsregleringen i hvad den angår fjärde hufvudtiteln.

Häruti instämde herrar *Röing, Vahlquist, Thylander, Wickström, Karlsson* i Mo och *Eriksson* i Rödsta.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet *Tingsten*:
Herr vice talman! Jag skall endast be att få lämna några upplysningar. Såsom den föregående talaren meddelade, föreligger ju

Ang. anslaget
till intenden-
turkåren.
(Forts.)

ett förslag om att minska pensionsåldern för förrådsförvaltare. Dessutom är i det förslag — som nu är utarbetadt, och som jag hoppas inom kort få för Riksdagen framlägga, beträffande arméförvaltningens organisation och hvad därunder hör — afsikten att i väsentlig mån underlätta förrådsförvaltarnes göromål på det sätt, att de icke vidare skulle få något att skaffa med byggnader och mötesfält, ej heller med gevärs- eller ammunitionsförråd, gevärs- eller ammunitionspersedlar, utan att i stället förrådsförvaltarnes verksamhet och tjänsteåligganden skulle begränsas till den rent intendenturella delen af regementsförvaltningen. Hvad angår mobilisering och hvad därtill hör, hoppas jag, att, när kasernerna en gång bli färdiga, mobiliseringsförråden komma att decentraliseras och förläggas på kompanierna, sålunda komma att stå under kompanichefens och hans kompaniadjutants vård och förvaltning. Jag har med detta velat meddela, att man tänkt på att lätta förrådsförvaltarnes arbete och ansvar i väsentlig grad.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Herr vice talmannen öfvertog nu ledningen af kammarens förhandlingar.

Punkterna 8—11.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. anskaff-
ning af
materiel för
positions-
artilleriet.

Härefter föredrogs *punkten 30*, angående anslaget till anskaffning af materiel för positionsartilleriet; och yttrade därvid:

Herr Palme: Herr vice talman, mina herrar! Såsom herrarne torde erinra sig, afgjordes denna fråga om anslag till positions-

artilleriet vid förlidet års riksdag genom en gemensam votering, efter det att Första Kammaren antagit och Andra Kammaren afslagit Kungl. Maj:ts förslag. Innan denna gemensamma votering ägde rum, vågade ett antal medlemmar af denna kammare att alldeles privat hänvända sig till herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet och hos honom förhöra sig om hans åsikt rörande detta anslag till positionsartilleriet och dess förhållande till svensk industri. Herr statsrådet upptog denna hänvändelse mycket välvilligt och lofvade att i sin mån göra hvad han kunde för att tillgodose den svenska industriens kraf i detta hänseende. Detta herr statsrådets löfte torde nog i sin mån ha influerat på en och annan af de röster, hvilka i denna kammare afgåfvos för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är mig kärt att få nämna, att, efter allt hvad jag vet, herr statsrådet till fullo har uppfyllt sitt löfte, i det att i den skrifvelse, som angående denna beställning afgick till artilleristyrelsen, ett påpekande i nämnda syfte gjordes.

Ang. anskaffning af material för positionsartilleriet.
(Forts.)

Sedan började emellertid, såsom herrarne erinra sig, en ganska skarp tidningspolemik i detta ämne att komma till synes; och slutligen offentliggjordes den utaf aktiebolaget Bofors—Gullspång den 31 aug. 1906 dagtecknade skrifvelse, hvilken var ett formligt »J'accuse», en anklagelseskrift mot artilleristyrelsen. Om och i hvad mån denna skrifvelse är berättigad, är naturligtvis synnerligen svårt för en utomstående att med full säkerhet bedöma; men det har dock alldeles uppenbart förefallit åtminstone mig, som om den förda polemiken skulle ådagalägga, att det funnes åtminstone något, måhända ej så litet, berättigande i vissa utaf de anklagelser, som jag nyss omnämnde.

Betydelsen af att en fullt duglig inhemsk tillverkning af krigsmateriel kan ävägbringas är ju synnerligen stor. Dels är det ju ur försvarssynpunkt uppenbart, att sådana förhållanden kunna inträffa, att vi uteslutande äro hänvisade till vår egen kraft, till hvad vi själfva kunna åstadkomma i militärindustriellt hänseende; dels är det ju själfklart, att den omständigheten, att vi själfva kunna tillverka vår krigsmateriel, har en oerhördt stor betydelse för den svenska industrien och det svenska arbetet i dess helhet.

Jag vill icke vidare ingå på denna fråga; men jag har velat taga upp den, därför att jag har ansett, att det vore nyttigt, att det i kammarens protokoll inkomme ett litet påpekande däraf, att det under dessa omständigheter helt visst hade för mången svensk medborgare varit välkommet, ifall statsutskottet, utan att därför på något sätt rikta en anklagelse mot den ansvarige ministern, hade i sitt utlåtande angående denna punkt sökt att häfda den svenska Riksdagens gamla ståndpunkt, att svensk industri och svenskt arbete främst böra gynnas vid beställningar för försvarsverkets räkning.

Jag har, herr vice talman, intet yrkande.

Ang. anskaff-
ning af
materiel för
positions-
artilleriet.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Tingsten: Herr vice talman! Det förhåller sig så, som den föregående talarren framhållit, att enskilda ledamöter af kammaren vände sig till mig i denna fråga vid förliden riksdag, och att man sålunda, beträffande anskaffningen af positionsmateriel, hos mig framhöll såsom önskvärdt, att denna anskaffning kunde ske inom landet.

Enhvar är naturligtvis besjälad af en sådan önskan att gynna svenskt arbete och svensk industri; men de ärade representanter för Riksdagen, med hvilka jag då talade, torde dock erinra sig, att jag framhöll, att man näppeligen kunde räkna på att få hela beställningen placerad inom landet, under förutsättning nämligen att beställningen skulle utföras på rimlig tid och afse sådana pjäser, som voro fullt dugliga och uppfyllde de villkor, som man måste ställa på vårt positionsartilleri.

Jag sträfvade då efter att man skulle kunna få anskaffningen så fördelad, att tillverkningen af hälften af de 36 positionspjäserna skulle stanna inom landet. Det var emellertid icke möjligt att åstadkomma ett sådant resultat; utan har man måst nöja sig med att af denna afskaffning 24 positionsartilleripjäser gingo till utlandet och 12 förbehölls den inhemska tillverkningen.

Hade man kunnat få allt inom landet, hade detta varit det allra bästa; men för att vi i tid skulle få verkställd den beväpning, hvarom här är fråga, voro vi utan tvifvel beroende af utlandet. Ty om man skall tvingas att alltid och under alla förhållanden gå inom landet, så löper man fara, dels att man icke med säkerhet får den bästa materiel, som är möjlig, enär vi här i landet sakna erforderliga konstruktioner, dels ock att leveransen icke blir färdig inom den tid, som man afsåg vid förlidet års Riksdags beslut i denna fråga, då man ville bringa materielanskaffning och personalanskaffning i jämnhöjd med hvarandra, så att det skulle blifva en planmässig utveckling af detta artilleri.

Jag har således blott velat meddela den upplysningen, att om Riksdagen skall fatta sådana beslut, att en föredragande departementschef ovillkorligen måste binda sina underlydande med föreskrift om tillverkningens verkställande inom landet, så måste man på förhand vara förvissad därom, att man inom landet har i detta afseende fullgoda konstruktioner, och vidare att den materiel, som här afses, kan inom rimlig tid äfven inom landet tillverkas.

Sedan herr talmannen nu återtagit ledningen af förhandlingarna, erhöles på begäran ordet af:

Herr Ekman i Mo gård, som anförde: Herr talman, mina herrar! Jag har funnit mig uppkallad af anförandet från statsrådsbänken. Det har nämligen af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet meddelats, att den egentliga orsaken till att hans löfte beträffande beställningarnas placering inom landet icke

så helt kunnat infrias, som önskvärdt hade varit, är den, om jag förstod honom rätt, att man dels inom landet saknat möjlighet att inom erforderligt kortaste tid få beställningarna utförda, dels att man vid svenska verkstäder icke hade tillgång på tillfredsställande konstruktioner.

Ang. anskaffning af materiel för positionsartilleriet.
(Forts.)

Beträffande frågan om positionshaubitserna har det ju meddelats, att en del af denna beställning blifvit åt den svenska industrien bevarad. Men herr statsrådet har icke berört frågan om fälthaubitser. Af en redogörelse i pressen, rörande en konflikt, som uppstått mellan ett af landets mest framstående etablissement för tillverkning af krigsmateriel och Kungl. Maj:t och kronan, har framgått, att alla underhandlingar om beställning af fälthaubitser inom landet afbrutits. Det gick så långt, att från artilleristyrelsens sida som skäl för dess handlingssätt framhölls, att det svenska verket ju, om det önskade, vore oförhindradt att fortsätta sina experiment, och att det ju stode verket fritt att förskaffa sig nödiga upplysningar från artilleristyrelsen. Helt säkert betviflar ingen, att det svenska verket haft denna rätt, ty densamma kan icke af någon fräntagas verket. Men svenska Riksdagen har, då det gällt anslag för anskaffande af krigsmateriel, vid upprepade tillfällen uttalat det önskemålet, att alla uppoffringar, som af landet göras för försvarsväsendet, d. v. s. alla de stora summor, som vi för krigsmateriel utgifva, i största möjliga utsträckning må komma den svenska industrien till godo. Med svensk industri bör enligt mitt förmenande nu icke endast förstas det däri nedlagda kapitalet, utan äfven det stora antalet af inom industrien sysselsatta arbetare, hvilka inom landet gjorda beställningar af krigsmateriel komma till godo i form af arbetsförtjänst. Jag undrar, om man kan anse, att ett sådant svar från artilleristyrelsen, som af mig nyss anfördes, kan anses innebära ett uppfyllande af detta önskemål. Jag undrar, om icke de svenska tillverkarne af artillerimateriel kunna vara berättigade fordra, att vid alla tillfällen, då från artilleristyrelsens sida i ena eller andra riktningen något finnes att meddela, som kan lända den inhemska tillverkningen till nytta och leda dess arbeten för framtiden, sådana meddelanden utan vidare komma dem till handa. Det är beklagligt, att artilleristyrelsen ställt sig på den ståndpunkt, som skett. På grund af chefens för landtförsvarsdepartementet uttalanden vågar jag dock hoppas, att den svenska industrien för framtiden skall blifva så tillgodosedd, som med hänsyn till landets bästa kan låta sig göra, på samma gång som jag såsom min åsikt vågar uttala, att i nu berörda fall så icke skett.

Herr *Forsberg* instämde häruti.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Tingsten: Herr talman! Endast några ord. Jag tror, att jag, så långt det varit möjligt, infriat mitt löfte. Då jag talade med de personer,

Ang. anskaffning af materiel för positionsartilleriet.
(Forts.)

som här afses, i fråga om anskaffning af positionsmateriel, sade jag, att det vore önskvärdt, om man kunde åt den inhemska tillverkningen bevara hälften, d. v. s. 18 pjäser, men jag vågade icke påstå, att man kunde få anskaffningen så fördelad, utan att man kunde få nöja sig med att endast en tredjedel förbehölls åt tillverkningen inom riket. Dessutom är att märka, att den anskaffning, hvarom här är fråga, gäller icke endast själfva pjäserna — de betinga förhållandevis sedt mindre kostnad — utan äfven ammunitionen m. m., och beställningen af större delen af denna ammunition m. fl. tillbehör, som ingå i denna tillverkning, kom äfven att stanna inom landet. Det kan icke vara lämpligt att nu närmare ingå på en mängd hithörande omständigheter, då frågan för tillfället på sätt och vis hör under annat forum.

Hvad fälthaubitserna angår, får jag fästa uppmärksamheten därpå, att det visserligen gjorts försök i mindre skala med sådana haubitser, men några medel till anskaffning däraf hafva ännu icke af Riksdagen begärts, än mindre beviljats. Jag föreställer mig, att, när det kommer till det slutliga afgörandet i fråga om nämnda pjäser, när det blifvit bestämdt, att sådana skola anskaffas, man icke skall lämna någon möda ospard, för att inhemska fabriker eller verk, som kunna tillverka sådan materiel som dessa haubitser, blifva tillfrågade och satta i tillfälle att deltaga i de försök, som kunna komma i fråga.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 31 och 32.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. befästningsarbetena i Boden.

Sedan härefter *punkten 33*, angående anslaget till fullbordande af befästningsarbetena i Boden, föredragits, lämnades på begäran ordet till:

Herr Bergström: Herr talman! Boden har ju skänkt oss ganska många dyrköpta erfarenheter och lärdomar, och jag skall vid föredragningen af denna punkt med herr talmannens begifvande tillåta mig fästa uppmärksamheten på ett område, där vi icke blifvit alldeles lottlösa i detta afseende. De af denna kammares ledamöter, som under senare hälften af 1890-talet tillhörde Riksdagen, erinra sig nog, hurusom då ifrån så skilda håll som från herr Adolf Hedin och herr A. P. Danielson uti denna kammare höjdes varnande röster mot affattningen och den blifvande tillämpningen af ett bud, som då infördes i vår tryckfrihetsförordning och som afsåg att på det militära området förhindra offentliggörande af sådant,

som kunde medföra våda för rikets säkerhet. Sedan den tiden har man nog uti pressen emellanåt förmärkt tecken till, att det kanske icke varit så alldeles helt med tillämpningen af detta grundlagsbud, att vissa missbruk möjligen insmugit sig och att de måhända t. o. m. befunne sig i tilltagande. Här och där uti våra verk inträffar det nog, att man kan återfinna stämpeln »hemlig» på en del handlingar, som icke ha det allra bittersta med rikets säkerhet att skaffa. Det finnes en metod i detta fall, och den är, att uti en handling, som till sin art gifvet skulle vara offentlig, införa endast ett kvintin af hemlig natur, måhända endast en hänvisning, och i och med det-samma är denna handling undandragen offentlig granskning. Jag har velat fästa uppmärksamheten på att, därest vi icke i detta af-seende skola komma på afvägar, det är nödvändigt att göra åtskill-nad emellan hvad som bör vara hemligt och hvad som icke bör vara hemligt på sådant sätt, att de olika slagen komma att inflyta i skilda handlingar. Att sammanföra dem kan nog ur flera syn-punkter vara bekvämt, men riktigt är det icke.

Jag skall nu med talmannens tillåtelse komma till exempel från Boden. Det förhåller sig så, att våra fortifikationsbefälhafvare, som bygga fästningar och kaserner eller ha tillsyn däröfver, äro skyldiga att å vissa tider ingifva rapporter öfver sin verksamhet, kvartals-rapporter och årsredogörelser, till chefen för fortifikationen. Om man nu vill taga reda på dessa kvartalsrapporter från Boden, där, såsom herrarne veta, en hel del kaserner uppförts, jämte det arbeten på fästningsverken pågått, befinnes det, att fortifikationsbefälhafvaren, som naturligtvis bort under hemlig form afgifva sina rapporter be-träffande arbetet på fästningsverken, äfvenledes gjort rapporterna beträffande kasernbyggnaderna hemliga, och detta under en lång följd af år utan att ifrån rätter vederbörande den minsta anmärk-ning eller framställning om rättelse förekommit. Denna kammares ledamöter — de ha så nyligen som i fjol varit i tillfälle att studera hemliga handlingar rörande Bodens befastande — behöfver jag icke erinra om, hvad dessa handlingar rörande Boden, utöfver hvad som verkligen borde vara hemligt, i öfrigt kunna dölja. Men, herr tal-man, det går för långt, då äfven redogörelser rörande byggande af kaserner förvandlas till hemliga papper.

Då det är af vikt på detta område — det gäller nämligen icke endast Boden, utan hela vår militära förvaltning — att inga miss-bruk få unnäsla sig, frodas och tillväxa, skall jag tillåta mig göra en vördsam förfrågan till chefen för landtförsvarsdepartementet, huru-vida han haft sin uppmärksamhet riktad på denna icke oviktiga sak — jag menar nu icke den detalj, som jag nyss berört, utan saken i större omfattning — och huruvida han är betänkt på att få till stånd en nödig revision af föreskrifterna beträffande tillämp-ningen af detta viktiga grundlagsbud, liksom också en bättre kon-troll, än som för närvarande finnes, i afseende å tillämpningen af detsamma.

*Ang. befast-
ningsarbetena
i Boden.
(Forts.)*

Ang. befästningsarbetena i Boden.
(Forts.)

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet Tingsten: Såsom svar på hvad den föregående talaren sporde mig om, vill jag säga, att, såvidt jag känner förhållandena och varit med om arbetet inom landtförsvarsdepartementet, man inom detta departement allt mer och mer sökt utmönstra det, som icke är hemligt, och göra det till offentliga handlingar. Rätt ofta har inträffat, att framställningar, som under rubriken »hemlig» inkommit till Kungl. Maj:t, i statsrådet eller regeringen förvandlats till offentliga handlingar. Det är gifvet, att det icke kan vara nödigt eller ens önskvärdt, att sådana handlingar som fortifikationsbefälhafvarens eller arbetschefens redogörelser för kasernbyggnadernas fortskridande i Boden skola vara af hemlig natur, utan att de tvärtom böra vara offentliga, och jag föreställer mig, att, om man utfärdar ett påpekande i den riktningen, rättelse kommer att ske. För min del är jag benägen att medverka till, att det, som bör vara hemligt, skiljes från det, som icke är hemligt, och att vederbörande myndigheter skola tillhållas att icke i hemliga skrivelser inblanda en hel del saker, som äro offentliga och böra vara offentliga.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Ang. nya byggnader för armén.

Punkten 34, angående nya byggnader för armén, föredrogs; och yttrade därvid

Herr Pehrsson i Österby: Herr talman, mina herrar! Jag tillåter mig att i samband med föredragandet af denna punkt om nya byggnader för armén göra några anmärkningar. Det har redan förut från denna talarestol af den ledamot, som nyss hade ordet, i ett hans föregående anförande omnämnts, huru vi hoppades få en verklig *folkhär* genom den allmänna värnplikten. Han har talat om den fostran, som skulle gifvas våra unga män, icke endast till krigsmän, utan till medborgare, en i sann mening humanitär fostran. Tyvärr synas icke dessa förhoppningar ha gått så i fullbordan, som man väl haft skäl förmoda. Jag vill erinra om, huru vid inskrifningarna i år i Stockholm och Göteborg, enligt hvad tidningarna förmåla, en mycket stor del af den kontingent, som skulle inskrivas, undandragit sig detta. Det är, sorgligt nog, icke så, att tjänstgöringen på våra lägerplatser är populär bland vår ungdom. Jag tror, att orsakerna därtill äro många. Det är nog icke endast den antimilitära agitationen, som åstadkommer detta, ej heller själfväldets instinktmässiga motvilja mot den strama disciplin, som naturligtvis måste uppehållas under öfningarna, utan det finnes åtskilliga andra skäl. Jag vill här endast peka på ett och annat i samband med denna fråga. Jag har haft tillfälle att se åtskilliga kaserner, såväl de af äldre datum som de nyare, och jag skulle vilja fästa uppmärksamheten på en och annan mindre anordning, som skulle kunna vara af betydelse för den trefnad, våra unge män behöfva

finna för att känna sig hemma på lägerplatserna och utan hvilken öfningstidens fostrande betydelse förringas. Jag skulle då först vilja peka på *köksanordningarna*. Det förekommer enligt hvad man hör klagas — och jag har hört det af så trovärdigt folk, att jag icke har anledning betvifva riktigheten däraf — att vid åtskilliga tillfällen den mat, som gifves våra beväringar, icke är af den fullgoda beskaffenhet, som priserna och det anslag, som därtill är beviljadt, gifva vid handen, att den borde vara. Detta beror i icke ringa mån på de bristfälligheter, som ofta vidlåda köksanordningarna. Det finnes t. ex., såvidt jag vet, ingenstädes *iskällare*, där maten skulle kunna förvaras undan den varmare årstiden. På de nya ritningar, som jag har haft tillfälle att se, synes ej heller den synpunkten vara tillbörligt beaktad. Och dock medför denna brist dessutom, att alltför mycket förfares. Jag har haft tillfälle att se en officiell rapport af en kompaniofficer, där det heter, att på ett enda regemente ej mindre än 800 liter fullgod föda hvarje vecka kastas i svintunnan, och detta i hufvudsak beroende på bristfälliga anordningar. Man kan icke taga vara på den mat, som blir öfver för hvarje gång, utan den får gå i svintunnan. Såsom jag hoppas, finnes icke längre kvar den praxis, som förut på ett och annat håll existerat, att föreståndaren för köket hade en viss provision på allt, som gick till svintunnan, och sålunda hade ett direkt intresse af att så mycket som möjligt kom dit. Jag tror, att det är nödvändigt, att just denna synpunkt blir bättre beaktad än hittills, och detta med hänsyn både till sparsamhet med statens medel och ungdomens fostran till hushållsaktighet. Vidare bör köksafdelningen utrustas med så tillräckliga köksanordningar, stek- och gräddugnar, att icke, såsom vid ett och annat regemente är fallet, då man t. ex. vill ge manskapet köttbullar eller pannkakor, man får lof att taga dessa varor färdiglagade utifrån. Det behöfves således grundliga ändringar för att köksförhållandena skola blifva i allo tillfredsställande.

Ang. nya byggnader för armén.
(Forts.)

För trefnaden är det vidare nödvändigt, att hvarje beväring får ett skåp, där han kan hänga upp sina kläder, så att han icke, som ofta nu, får rulla tillsammans och stoppa in dem rent och orent om hvarannat, och jag hoppas, att äfven den saken skall tagas i allvarligt betraktande.

Komma vi så till frågan om renlighetskraftvens tillgodoseende, skulle det vara af icke ringa betydelse, om vi kunde fostra vår ungdom till renlighet. Ej heller därmed är det såsom det skulle vara. Det rum, som skulle befordra renligheten, är tyvärr, enligt hvad jag sett, ofta det orenligaste. Tvättinrättningar och bekvämlighetsinrättningar äro inrymda i samma rum, och det har sannerligen icke bidragit att öka trefnaden. Själfva badrummet, varmbadrummet — liksom duschinrättningen för kompaniet — är, då man tänker på den stora massa män, som behöfva använda det, alldeles otillräckligt med sina små bassänger och sitt inskränkta ut-

Ang. befästningsarbetena i Boden.
(Forts.)

rymme. I stället för att badet skulle vara till trefnad, har det på sina håll i stället blifvit en af de otrefligaste förrättningarna under mötestiden, enligt hvad jag hört en och annan klagas.

I samband med varmbadet är i regel också inrättad en tvättinrättning för regementet. Den synes ej heller öfverallt — jag har förfrågat mig om saken på ett par håll — kunna tillfredsställa det behof, som säkerligen gör sig gällande, att jämväl manskapets småpersedlar där skola kunna tvättas. Den unge mannen skall enligt order vara snygg, men det har han ytterligt svårt för, om han icke kan få bekvämt tvättadt på platsen. Naturligtvis borde dessa tvättinrättningar vara af det omfång, att där kunde utföras ett sådant arbete.

Jag har här blott talat om ett och annat, som skulle befordra trefnaden på våra lägerplatser. Jag tror, att det är nödvändigt, att vi göra denna tid på lägerplatsen så full af trefnad, som det är möjligt, utan att det blir alltför dyrbara anordningar. Jag vill nämna, att det finnes regementschefer och kompanichefer, som gjort oändligt mycket i detta hänseende på eget initiativ, och man skulle kunna peka på ett och annat regemente, där detta behof är på ett synnerligen lyckligt sätt tillgodosedt. Och detta sätter sin prägel på den unge maenens uppfattning af lägerlivet i högre grad, än man skulle kunna tro.

Jag skulle sålunda här vilja göra en vördsam hemställan, att vid uppgörandet af ritningar till dessa nya byggnader — hvilkas uppförande, om jag får döma efter uppgifterna i den blå bok, som i dag blifvit utdelad i kammaren, skulle anförtros åt en kommission med synnerligen praktisk sammansättning — man tar hänsyn just till denna fordran på större trefnad för vår ungdom, för att vi på den vägen också måtte kunna få större nytta af vårt försvar. Under största erkännande af hvad som där redan är gjort under de sista åren och särskildt under närvarande ledning, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att vid de nya kasernernas byggande uppmärksamheten i ännu större mån riktas på denna synpunkt, som synes mig — och jag tror, att jag här har bakom mig rätt många ur vårt folks djupa leder — vara af så stor betydelse.

Jag har i öfrigt icke något annat yrkande att göra, herr talman, än om bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 35.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. anskaffning af nya uniformer för armén.

Efter det *punkten 36*, angående anslaget för anskaffning af nya uniformer för armén, föredragits, begärdes ordet af:

Herr Starbäck: Herr talman, mina herrar! Det är, som bekant, efter många undersökningar, många påstötningar från Riksdagen och efter mångahanda om och men af alla slag, som man hade hoppats att i och med beviljandet vid föregående riksdag af de sex miljonerna uniformsfrågan ändtligen i stort sedt skulle vara löst. Emellertid kan jag icke underlåta att vid denna punkt göra några erinringar. Som bekant, uppkom uniformsfrågan under boerkriget, då man nämligen fann, att det var af utomordentligt stor betydelse för arméns krigsduglighet såväl ur den ena som den andra synpunkten, att uniformen så litet som möjligt bröt af mot omgifningen, eller, för att använda en naturvetenskaplig term, att den befrämjade skyddande likhet. Nu ha vi, som sagdt, fått ett kläde, som efter många försök erhållit en skyddande färg. Men om herrarna här på våra gator möta en officer och titta på, hur hans uniform nu ser ut, skola herrarna finna, att på armen sitter ett märke af den beskaffenhet, att enligt min bestämda mening den skyddande likheten helt och hållet upphäves. Jag får verkligen säga, att det är synnerligen att beklaga, att en sådan generalorder som den, enligt hvilken dessa märken skola anbringas, någonsin kunnat utfärdas. Ty, såsom jag nämnde, och jag vill understryka det än en gång, härigenom har den verkan, som man genom förändringen af färg velat åstadkomma, fullständigt upphäfts, eller, med andra ord, sex miljoner kronor äro bortkastade, om icke denna generalorder kommer att ändras. Efter hvad jag tror mig veta, skall märket användas både på uniformskappan och på vapenrocken, såväl i parad som i släp, såväl i fred som i krig. Man skulle annars kunna tänka sig, att det skulle kunna borttagas i krig, och då vore ju risken betydligt mindre. Nu måste man fråga sig: Finnes det då någon anledning till anbringande af dessa distinktionstecken? Ja, då har det svarats, efter de upplysningar jag fått, att det anses nödvändigt, att sådana beteckningar finnas, för att man skall kunna se skillnad mellan olika truppslag och mellan olika grader, då nu uniformerna skola vara lika för alla vapenslag.

Ang. anskaffning af nya uniformer för armén.
(Forts.)

Ja, det kan ju hända, att detta är nödvändigt, men jag har dock anledning att betvifla, att det är absolut nödvändigt, och alldeles säkert tror jag, att dessa distinktionstecken icke behöfva vara så brokiga och granna, som nu är fallet.

Vidare har jag hört militärer säga, att när de ha både vapenrock och kappa på sig, blir till följd af de tjocka och otympliga gradbeteckningarna högra armen nästan omöjlig att röra, ja, om inte omöjlig att röra, så kunna de i alla fall ej röra den med den ledighet, som behöfves för att föra ett vapen.

Dessutom finnas ett par andra synpunkter, som här äfven äro värda beaktande, om de också äro af mindre räckvidd. Den ena af dessa synpunkter är den estetiska. Man skulle kanske icke fästa sig så mycket vid dessa beteckningar, om de icke vore så synnerligen misspydande. Den andra synpunkten är, att beteckningarna

Ang. anskaffning af nya uniformer för armén.
(Forts.)

äro ganska dyrbara. Jag har här en priskurant från militärekiperingsaktiebolaget, och af den finner man, att en dylik gradbeteckning för en öfverstes uniform går till närmare 30 kronor och för en underlöjtnants till bortåt 10 kronor.

Jag undrar, som sagdt, herr talman, om man icke skulle kunnat använda sig af betydligt enklare medel för att åstadkomma de gradbeteckningar eller distinktionstecken i allmänhet, som måhända från någon synpunkt kunna anses nödvändiga.

Innan jag slutar, vill jag tillåta mig att såsom min mening framhålla, att det är en afsevärd förbättring i det ursprungliga programmet, då från klädet borttagits en ingrediens, den grönaktiga. Jag tror nämligen, att det är lättare att förfärdiga kläde i rent grå melering. Om jag icke är oriktigt underrättad, lär det emellertid finnas en generalorder, där det bestämmes, att klädet skall vara fullkomligt lika, så att det blir en uniform beklädnad. Jag tror, att detta är ett olyckligt tillägg. Det kan väl icke ha så ofantligt stor betydelse, att klädet är fullkomligt lika, utan betydelsen ligger väl däri, att det har en sådan färg, som skyddar till följd af sin likhet med omgifningen. Jag anser, att det varit lyckligt, om man kunnat tillåta flera fabrikationer af sådant kläde att framträda, och till och med att man möjliggjort för hemslojden att förfärdiga vår gamla välkända, hållbara och billiga svenska gråa vadmal till uniformskläde.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa, men jag har icke kunnat låta denna punkt gå förbi utan att här framhålla de synpunkter, som jag nu tillåtit mig att något utveckla.

Herr Palme: Äfven jag ber att få säga ett par ord rörande denna fråga, och jag vill göra det under hänvisning till Riksdagens skrifvelse till Kungl. Maj:t förlidet år angående nya uniformer för armén. I denna skrifvelse framhåller Riksdagen, hurusom vederbörande departemantschef ansett det vara ett oafvisligt kraf, att landets armé vid mobilisering äger tillgång till en fältdräkt af den färg, som erfarenheten efter noggrann pröfning visat vara den i terrängen minst framträdande. Med den nu förevarande framställningen afser man, enligt hvad departementschefens anförande till statsrådsprotokollet gifver vid handen, att anskaffa en omgång fältdräkter för armén af grått kläde. Det var också Riksdagens mening, att en fältdräkt och uteslutande en fältdräkt skulle åstadkommas, icke en dräkt, som genom diverse omotiverade påklutningar skulle göras antaglig jämväl såsom paraddräkt. Genom dessa påklutningar har man emellertid enligt mitt förmenande lyckats åstadkomma något, som är och måste vara hvarken det ena eller det andra, hvarken en paraddräkt eller en fältdräkt. Genom desamma blir icke den enkla fältdräkten något, som man egentligen skulle kunna kalla för paraddräkt, men väl kan det, såsom den siste ärade talaren framhöll, sättas i fråga, och det icke utan skäl, huruvida icke dessa ut-

klutningar göra dräkten olämplig för egentligt fältbehof. Ändamålet med detta dryga anslag till nya uniformer och anledningen till, att vi voro med om detsamma, var ju, att vi skulle få en fältuniform så beskaffad, att dess bärare blefve så osynliga som möjligt i terrängen. Därtill är den gråa dräkten synnerligen lämplig, men såsom den sista talaren påpekade, beredas genom dessa i gult och hvitt lysande armgrannlåter fullkomliga riktprickar för de fientliga skyttarne. Då dessa påklutningar äro olämpliga ur praktisk synpunkt, därjämte lätt blifva smutsiga, äro fula, dyra och alldeles obehöfliga och dessutom icke stå i öfverensstämmelse med hvad Riksdagen uttalat i sin skrifvelse förlidet år, vågar jag hysa den förhoppningen, att de endast varit ett provisorium och att de så snart som möjligt blifva utdömda.

Ang. anskaffning af nya uniformer för armén.
(Forts.)

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan blef af kammaren bifallen.

Punkten 37, angående anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande.

Ang. anslag till det frivilliga skytteväsendet.

Under denna hufvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1908 bevilja 750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1908 besparas.

I detta sammanhang hade utskottet förehafvt en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 111, i hvilken herr *J. G. Hazén m. fl.* hemställt, att Riksdagen i fråga om den med statsmedel understödda frivilliga skytteverksamheten behagade besluta skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och därpå grundade åtgärder, i syfte att berörda skytteverksamhets öfningar och fester så anordnades, att de ej komme i strid med sabbatens höga ändamål såsom ock i öfrigt ej motverkade den religiösa, moraliska och intellektuella ungdomsvård, för hvilken så många goda krafter vore i verksamhet.

Utskottet hemställde,

a) att Riksdagen måtte till det frivilliga skytteväsendets befrämjande såsom extra anslag för år 1908 bevilja 750,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under följande år använda hvad af anslaget kunde under år 1908 besparas; och

b) att herr *Hazéns m. fl.* förenämnda motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Ang. anslag
till det frivilliga skytteväsendet.
(Forts.)

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölles.

Efter föredragning af mom. b) erhöles på begäran ordet af:

Herr Hazén, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jämte sex medlemmar af denna kammare har jag afgifvit en motion i fråga om den med statsmedel understödda frivilliga skytteverksamheten, särskildt med afseende å dess förhållande till sabbaten. Såsom herrarna behagade finna, är motionen icke riktad mot den frivilliga skytteverksamheten och icke heller egentligen mot den mera omtvistade så kallade söndagsskjutningen, utan den är framför allt riktad mot, såsom det står i motionen, »de många olikartade fester, hvilka anknutits till den frivilliga skytteverksamheten och hvilkas innersta syftemål här och där synes vara icke så mycket skjutöfningar och skyttetäflingar som fastmer att hopsamla mycket folk för att härigenom insamla stora bidrag till skyttepris och andra ändamål såsom ock för att bereda förlustelser. Vanligtvis äro dessa fester förlagda till sön- och helgdagar, och detta efter ett program, som upptar: dansbana, tombola, basar, prestationer från gyckelmakare och annat sådant. Med likartade fester lockas ungdomen från trakt till trakt sabbat efter sabbat under en viss del af sommaren». Det är detta missförhållande, som relaterats i motionen. Det är sant, att jag icke har presterat något egentligt bevismaterial härvidlag, men jag trodde, att känd sak skulle vara så godt som vittnad.

Det ärade statsutskottet har antagligen anknutit sig vid det förhållande, att icke något bevismaterial blifvit framlagdt och fördenskull ansett sig kunna mycket kort behandla denna fråga. Utskottets motivering för dess afstyrkande af min motion inskränker sig till en enda sats, så lydande: »Hvad angår den af herr Hazén m. fl. väckta motionen, har utskottet, då de åtgärder för uppnående af de i motionen afsedda syften, hvilka skytteförbundens öfverstyrelse funnit sig föranledd att vidtaga, torde i allmänhet visat sig hafva medfört åsyftad verkan, ansett sig icke böra tillstyrka bifall till den af motionärerna föreslagna åtgärden.»

Jag vill icke klandra utskottet därför, att det icke ingått i någon noggrannare granskning af motionen, då jag icke framlagt något bevismaterial och då utskottets ledamöter synas vara ifrån orter, där sådana missförhållanden, som beröras i motionen, icke gjort sig gällande. Jag vet, att utskottet bär på en tung arbetsbörda och vill icke uttala vare sig klander eller synnerligen stor förvåning härvidlag. Men jag har dock anledning att verkligen känna mig förvånad öfver, att, när utskottet endast anför ett enda skäl för sitt afstyrkande, detta är sådant, att det går helt och hållet vid sidan af hvad som är min motions kärna. Ty det är väl ändå en miss-

uppfattning, att skytteförbundens öfverstyrelse vidtagit några åtgärder i den riktning, som motionen åsyftat. Det är sant, att ifrån skytteförbundens öfverstyrelse har kommit ett cirkulär riktadt mot, att skjutöfningar förekomma under sön- och helgdagar under pågående gudstjänst i närheten af kyrka, så att andakten därigenom störes, och därjämte äfven ett annat cirkulär riktadt mot att rusdrycker förekomma. Men något cirkulär eller någon åtgärd i öfrigt riktade mot sådana fester, som i motionen omnämnas, ha mig veterligen ej förekommit.

*Ang. anslag
till det frivilliga skytte-
väsendet.
(Forts.)*

Det missförhållande, som i motionen påpekas, måtte icke förekomma på somliga orter, och glädjande må det vara, men det förekommer dock på icke så få orter, därom är jag fullt förvissad — det har jag inhämtat genom tidningar och genom samtal med riksdagskamrater, och det har också framgått af de resolutioner å en hel del trakter, som kommit till synes. Antagligt är, att om detta ärende icke kommit fram så fort, som nu skett, skulle liknande resolutioner äfven ha fattats på flera andra orter.

Denna fråga är ju, om den skall tagas praktiskt, rätt svår, och den gömmer inom sig en ganska allvarlig innebörd. Först och främst ha vi här ett sabbatsintresse, och vi, som äro sabbatsvänner, kunna ju icke göra annat än hvad som är möjligt för att söka värna om sabbatens helgd och att den i vårt land må kunna motsvara sitt höga ändamål, ty ett folk utan sabbat, det blefve ett afkristnadt folk, och det vore mycket illa, om detta anslag och den verksamhet, som det främjar, skulle i sin mån medverka till någonting sådant, hvilket jag är förvissad om, att kammaren icke önskar.

Vidare ligger i denna fråga ett intresse att tillgodose ungdomens kristliga och sedliga vård. Det är ju många krafter i verksamhet för att taga ungdomen om hand, hvilket väl behöfves både för dess religionsvård, sedliga vård och nykterhetsvård, men om det kommer därhän, att ungdomen om söndagarna under större delen af sommaren drages ifrån de möten och de anstalter, som i den riktningen göras, och deras söndagslif så att säga förläggas till dansbanan, då har man kommit på en betänklig afväg, ty jag må säga, att en bland de sämsta söndagsskolorna för ungdomen är ändock dansbanan.

Vidare förefinnes här ett intresse att försöka värna om själfva den frivilliga skytteverksamheten. Den är ju en frivillig verksamhet, och den bör då vara det i den form och framträda på ett sådant sätt, att den kan vinna anslutning icke minst af den allvarliga delen af vårt folk. Om den kommer i en sådan ställning, att denna del af folket börjar knota och klaga öfver densamma och finner den vara mera till skada än till gagn, är fara värdt, att man äfven på det hållet uppammar en antimilitaristisk stämning, hvilket vore betänkligt i såväl det ena som det andra hänseendet.

Emellertid har utskottet icke ansett sig kunna eller böra gå in i en mera allvarlig pröfning af denna fråga. Och då så icke skett,

*Ang. anslag
till det fri-
villiga skytte-
väsendet.
(Forts.)*

och då Första Kammaren afslagit detta ärende, är i själfva verket icke på riksdagsväg något att vinna. Jag skall då icke göra något yrkande, men jag skulle vilja göra en värdsam hemställan till mina ärade riksdagskamrater, att de hvar och en på sin ort, de, som behjarta de synpunkter jag framhållit, måtte jämföra vår motion och utskottets utlåtande med ställningar och förhållanden på sina trakter. Är det så, att det är bra, så bör man känna glädje och tacksambet däröfver. Och är det så, att öfverstyrelsen för skytteförbunden finner sig vilja gå till mötes och från sin sida, såsom förut skett, göra hvad göras kan, för att, där anledning till klander förefinnes, det måtte rättas, böra vi uttrycka vår glädje och tillfredsställelse däröfver. Hvarom icke, måste vi under sommaren insamla det bevismaterial, som är nödvändigt, på det att vi må kunna komma tillbaka, och på det att frågan må vinna en så grundlig sakbehandling, som den förtjänar. Det gäller ju ett anslag, som nu går upp till 750,000 kronor. Och det är mycket sårande, när man från allvarliga personer mötes af den frågan: »Huru kan ni vara med om att uppoffra så stora summor för ett ändamål, som ändock i praktiken slår så illa ut?» Min enskilda uppfattning är, att om det skall blifva någon framgång för den frivilliga skytteverksamheten, måste den tagas på ett mera djupt och allvarligt sätt, än mångenstädes sker. Annars vissnar den nog ner, och det är fara värdt, att den för nationens sedliga lif och ungdomens uppfostrau har med sig mera skada än det gagn, vi i vår fosterlandskärlek med densamma åsyftat.

Sedan jag gjort detta uttalande och fått uttrycka mina bekymmer öfver det läge, hvori denna fråga på en del ställen befinner sig, vill jag icke göra något yrkande.

I detta anförande instämde herrar *von Schéele, Räf, Jonsson i Hökhult, Danielsson, Sandquist, Risberg, Sædén, Zimdahl, Jansson i Edsbäcken, Ström, Anderson i Hasselbol och Pehrsson i Österby.*

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Oaktadt utskottet afstyrkt motionen och ingen reservation ålföljer betänkandet, vågar jag påstå, att vi samtliga inom utskottet äro lika goda sabbatsvänner som motionärerna och icke vilja afkristna det svenska folket. Frågan är, huruvida det är möjligt att bifalla motionen, och huruvida äfven ett bifall skulle hafva den verkan, som motionärerna åsyftat. Däröfver tror jag flera än statsutskottets ledamöter kunna vara tveksamma. Jag vill erkänna, att en bättre motivering för afslag kunnat åstadkommas än de ord, som stå här. Men det är icke möjligt, att utskottet skulle gå till motionärerna och fråga dem, hurudan motivering de vilja hafva för afslag å motionen, utan man får använda skäl, som man finner för de beslut man fattat. I alla fall tror jag, att det ligger full mening i utskottets ord.

Motionärerna hänvisa till Riksdagens förhandlingar i samma

fråga år 1904 och äfven förra året. Då tillstyrktes heller icke något bifall till motionen. Men oaktadt motionen 1904 afslogs, har i alla fall vederbörande öfverstyrelse för skytteförbunden gått dessa framställningar till mötes, så långt det är möjligt. Då fjolårets förslag om anslag till skytteföreningarna var före och bifölls af Riksdagen, var det en person här, som yttrade sig beklagande öfver att i sammanhang med skyttefesterna det fanns tillgång till spritdrycker. Blott därför att detta framhölls i Riksdagen, har genast öfverstyrelsen utfärdat ett cirkulär, att skytteförbunden skulle taga sig till vara för sådant, då deras skyttefester firades. Detta visar, att endast ett tal inom Riksdagen har vederbörlig verkan. Det är därpå, som utskottet syftat, när utskottet skrivit denna korta motivering för afslag. Utskottet har trots, att äfven denna motion skall hafva den verkan, som åsyftas, oaktadt att utskottet hemställt om afslag å densamma.

Motionärerna hafva ju själfva erkänt i sin motion »och villigt medgifvit, att, om man söker tränga in i denna fråga, man snart finner, att den är ganska invecklad.» När motionärerna själfva erkänt detta, huru kunde det då vara möjligt för utskottet att tillstyrka ett förslag sådant som detta? Jag skall taga mig friheten att läsa upp klämman:

»att Riksdagen i fråga om den med statsmedel understödda frivilliga skytteverksamheten behagade besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och därpå grundade åtgärder, i syfte att berörda skytteverksamhetsöfningar och fester så anordnas, att de ej komma i strid med sabbatens höga ändamål såsom ock i öfrigt ej motverka den religiösa, moraliska och intellektuella ungdomsvård, för hvilken så många goda krafter äro i verksamhet.»

Hvad motionärerna vilja, att Kungl. Maj:t skall utreda, är af den beskaffenhet, som jag nu uppläst. Och hvad skall denna utredning rikta sig mot? Jo, att festerna vanligen äro förlagda på sön- och helgdagar, och att på dessa festers program finnes upptaget sådant som dansbana, tombola, basar, prestationer från gyckelmakare och annat sådant. Det är väl ej möjligt, att detta anslag, som Riksdagen beviljar, användes för sådant ändamål, utan tillställningen afser att skaffa penningar för saken. Men det är vanligt, att arrangörerna af dessa fester kalla sig för »den och den skytteföreningen» och säga, att denna har en fest då och då. Om nu skulle utfärdas ett förbud, som säger: »Ni få icke hafva sådana tillställningar i sammanhang med skyttefester», hvad hindrar då, att samma personer gifva annat namn åt annonsen och säga: »Några ynglingar inom den och den kommunen anordna en festtillställning af alldeles samma art då och då.» Därför finnes intet hinder, blott man icke utsätter namnet: »Den och den skytteföreningen.» För resten står det icke till att hindra ungdomen roa sig. Huru mycket man än beskärmar sig häröfver, lärer det icke vara möjligt att få en förening med fosterländskt syfte, bestående

*Ang. anslag
till det frivilliga skytte-
väsendet.
(Forts.)*

af ynglingar i den lifigaste åldern, som ju dessa äro, att hafva samma sinne i afseende på förströelse som 60- och 70-åringar. Att förbjuda ungdomar att samlas en och annan gång på nöjestillställningar anser jag ej bör tillrådas. Och blir ungdomen sådan, att den icke har mera sinne för livvets glädje än ålderdomen, då är ungdomen icke mycket värd.

Huru man än ställer sig i denna sak, vågar jag säga, att icke vill jag fälla klandrande omdöme om skytteföreningarna. Ty såvidt jag känner, så, innan denna skytteverksamhet uppblomstrade och tog en sådan fart, hade ungdomens förlustelser en mycket lägre moralisk prägel, än hvad de ungdomens förlustelser hafva, som äga sammanhang med skytteverksamheten. Mycket mera nattsvärmeri, superi och annat ofog florerade då än nu. Ty såvidt jag vet, söka skytteföreningarnas aktiva medlemmar att, såvidt möjligt, afhålla sådana personer, som vilja tillstålla oväsen och kasta skugga på föreningarna, från sitt sällskap. Det är icke möjligt, att detta kan lyckas i sin helhet, utan det kommer en och annan sådan person med också, och sedan får föreningen skulden.

Nu säges det, att det icke är skäligt att fordra offer af ungdomen. »Räkna öfverhet, Riksdag, landsting, kommuner, andra korporationer och enskilde den frivilliga skytteverksamheten och särskildt dess fester såsom en oundgänglig fosterländsk åtgärd, hvilken bör uppmuntras, så har man näppeligen rätt kräfvat, att offret väsentligen skall tagas från ungdomen», utan då skulle t. ex. arbetsgifvarne afstå 2 eller 3 dagar i veckan till sådana fester. Ja, det kan man säga. Men då undras mig, om det är möjligt att nå målet på detta sätt. Om hvarje arbetsgifvare säger till sin sou eller dräng: »Ni få gärna hafva denna fest på fredag eller lördag», så är det möjligt, då största antalet af dessa föreningars medlemmar äro allmogens söner och drängar, att dessa äro så intresserade för sina faders eller husbönders arbete, att de icke vilja afsätta arbetsdagar, utan hellre vilja hafva dessa täfningar förlagda till söndags-eftermiddagen. Och jag vill respektera unge män, som vilja sköta sina sysslor.

För resten, om det tillgår så på en eller annan ort, som motionären skildrat, så tycker jag, att med hänsyn till den uppmaning, som motionären här riktat till riksdagsmännen, och i öfverensstämmelse med denna uppmaning synes han själf på sin ort böra åstadkomma, att icke något »sabbatsstörande» må äga rum af skytteföreningarne. Det är ju hans ämbetsplikt att se till, att allt går sedligt och anständigt till. Och de andra motionärerna hafva också både rätt och plikt att se till, att ungdomens vård blir så god som möjligt. Om hvarje husbonde, lärare och arbetsgifvare uppfyller sin plikt i det fallet, tror jag icke det blir något att anmärka mot denna skytteverksamhet.

Vill man hämma detta fosterländska intresse, som jag tror är orsaken till, att den ena föreningen efter den andra växer upp —

vill man hämma detta, då skall man klafbinda föreningarne på allt sätt. Det är den enda vägen att få död på denna fosterländska idé. Men vill man, att den skall finnas till och än vidare tillväxa, då skall man göra allt hvad man kan för att understödja den och äfven se till, att de unga få roa sig, blott det sker ordentligt och icke störer samhällets lugn.

*Ang. anslag
till det fri-
villiga skytte-
väsendet.
(Forts.)*

Herr Danielsson: Herr talman! Jag kan icke urakrlåta att yttra några ord beträffande den nu föreliggande frågan. Då man varit i tillfälle att se, huru det tillgår vid fester, som anordnas i sammanhang med skytteförbundets täflingar och öfningar, kan man icke undgå att finna, det motionen är befogad och af mycket stor betydelse. När vi andra gå till kyrkan samt stå på kyrkbacken, under det ringningen sker eller någon begrafning äger rum, börjar man skjuta å en alldeles invid belägen skyttebana. Man kunde väl åtminstone få hafva lugn under gudstjänsten. I Stockholm stängas ju under gudstjänsttiden alla lokaler. Man kan då icke ens få köpa en kopp kaffe. Men på landsbygden är det ingen fråga om huru man under gudstjänsten betar sig alldeles invid kyrkan. Man kör miltals till fester, som under gudstjänsttiden hållas i närheten af kyrkan och sedermera fortgå ända till aftonen. Man har därvid brännvin och andra dryckesvaror med sig, och festen slutar för det mesta med ett stort slagsmål. Det finnes ingen kronobetjäning, ingen, som öfvervakar ordning och skick. Det är icke så underligt, om folk förvånar sig öfver att regeringen icke gör något för att få sabbatsfrid, åtminstone midt på dagen under gudstjänsten. Jag tror icke, att motionären begär mer, än att sabbaten skall hållas i helgd under gudstjänsttiden. Jag tror, att herr Carl Persson går litet för långt. Här är icke fråga om att hämma det goda verket, utan att främja det, ty om en förändring sker i det afseende, hvarom nu är fråga, blir det nog flera och kanske äfven litet bättre personer, som sluta sig till skytterörelsen.

Herr talman, jag har ej något vidare att yttra, utan instämmer med herr Hazén.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 38 och 39.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Lades till handlingarna.

Punkten 41.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

n:o 57, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för Sveriges deltagande i 1907 års internationella idrotts- och turistutställning i Berlin, och

n:o 58, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förhyrande af ett beskickningshus i London, samt

från konstitutionsutskottet:

n:o 59, angående sociala regeringsärendens sammanförande under ett statsdepartement.

Vidare anmäldes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till

dels Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 34, angående val af tre fullmäktige i riksbanken och af tre suppleanter för Riksdagens samtliga fullmäktige i nämnda verk, och

n:o 35, angående val af ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret jämte tre suppleanter för samtliga fullmäktige i nämnda verk,

dels ock Riksdagens förordnanden:

n:o 36, för friherre B. C. J. Langenskiöld och ledamoten af Riksdagens Första Kammare H. R. Törnebladh att vara fullmäktige i riksbanken,

n:o 37, för expeditionschefen m. m. Carl Berg att vara fullmäktig i riksbanken,

n:o 38, för tre suppleanter för Riksdagens fullmäktige i riksbanken,

n:o 39, för ordförande och två fullmäktige i riksgäldskontoret, och

n:o 40, för tre suppleanter för fullmäktige i riksgäldskontoret.

§ 11.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *G. A. Ahlstrand*, n:o 215, om ändrad lydelse af 31, 49, 53 och 71 §§ regeringsformen samt 10 till och med 22 äfvensom 25, 38 och 65 §§ riksdagsordningen m. m.;

friherre *A. T. Adelswärd*, n:o 216, om ändrad lydelse af 31, 49, 53 och 71 §§ regeringsformen samt 6 till och med 11, 13 till och med 25, 27, 28, 38 och 65 §§ riksdagsordningen m. m.;

herr *K. R. Karlsson* i Fjäl, n:o 217, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.; samt

herr *K. A. Staaff m. fl.*:

n:o 218, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m.; och

n:o 219, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar af förordningen om landsting.

Nämnda motioner bordlades på begäran.

§ 12.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

n:o 59, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett till förra lagmansbostället 1 mantal Viby n:o 4 i Södermanlands län hörande område;

n:o 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ökning af fonden för torfindustriens befrämjande;

n:o 61, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden;

n:o 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af en del utaf förra bergshauptmansbostället Väsby i Västmanlands län;

n:o 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till landtförsvaret af två ägoskiften, tillhörande förra skogvaktarbostället Kävplunda n:o 2 Granskigården i Sköfde socken, Skaraborgs län;

n:o 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till Göteborgs hospital af viss del utaf hemmanet $\frac{5}{8}$ mantal Storhagen i Backa socken af Göteborgs och Bohus län;

n:o 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till landtförsvaret af förra hospitalslägenheterna n:o 67 Elisabeth och Nils Ihres åker samt n:is 68 och 69 Trumslagareåker å Visby stads område; och

n:o 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående restitution af fraktagifter för kalk, kalkstensmjöl och mærgel.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr	<i>A. Johanson</i>	i Mossebo under	12	dagar fr. o. m. den	21	mars,
»	<i>J. O. Forssling</i>	»	14	»	»	»
»	<i>E. Sundin</i>	»	14	»	»	»
»	<i>J. Bengtsson</i>	i Bjärnalt	2	»	»	»
»	<i>E. K. Kropp</i>	»	14	»	»	»
»	<i>J. Ström</i>	»	13	»	»	»
»	<i>J. Erlansson</i>	»	13	»	»	»
»	<i>J. A. Sjö</i>	»	12	»	»	»
»	<i>P. M. Olsson</i>	i Blädinge	12	»	»	»
»	<i>E. Jonsson</i>	i Freluga	9	»	»	»
»	<i>J. A. Lundgren</i>	»	14	»	»	»
»	<i>J. Johansson</i>	i Kälkebo	14	»	»	»
»	<i>P. Hörnsten</i>	»	14	»	»	»
»	<i>C. Sandquist</i>	»	13	»	»	»
»	<i>S. L. Olsson</i>	i Älfvalsåsen	13	»	»	»
»	<i>K. M. Lindh</i>	i Gäfle	13	»	»	»
»	<i>S. H. Kvarnzelius</i>	»	13	»	»	»
»	<i>A. Henricson</i>	»	13	»	»	»
»	<i>A. G. Månsson</i>	»	12	»	»	»
»	<i>E. R. W. Hedenstierna</i>	»	13	»	»	»
»	<i>C. J. Berggren</i>	»	14	»	»	»
»	<i>D. Persson</i>	i Tällberg	14	»	»	»
»	<i>G. M. Sandin</i>	i Grums	14	»	»	»

herr *K. R. Karlsson* i Fjäl under 13 dagar fr. o. m. den 22 mars,
» *P. Svensson* i Bondön » 14 » » » 21 »
» *A. Wiklund* » 12 » » » 22 »
» *K. F. G. Almqvist* » 14 » » » 21 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,44 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.
